

‘VROEGER WAS DAT DUS ALLEMAAL ANDERS’

De veranderende historische cultuur binnen
historische verenigingen in West-Friesland

Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap

Het wapen van West-Friesland, centraal op de voorgevel van het voormalig Statencollege in Hoorn.

Loes Knijn

10779140

20-12-2019

Begeleider: Dr. Arjan Nobel

MA Publieksgeschiedenis

Universiteit van Amsterdam

Inhoud

Dankwoord.....	2
Abstract	3
Inleiding.....	4
De historische vereniging	5
Professional versus amateur	7
West-Friese verenigingen	7
Historische cultuur	10
Methodologie	11
1. De ontwikkeling van de historische vereniging	13
Kronieken, verhalen en beschrijvingen	13
Stedelijke verenigingen	15
Lokale geschiedenis op het platteland	17
De omslag	20
Sterke stijging	22
Academische lokale geschiedenis.....	26
2. De invloed van regionale identiteit	30
Identiteit.....	30
Provincie versus regio.....	32
De identiteit van de verenigingen	34
Achterban	38
Westfriesland Oud en Nieuw.....	41
Oud Hoorn.....	46
3. Professionalisering binnen de vereniging.....	49
Het amateur/professional debat	49
Amateur en professional in de praktijk	51
Professionalisering	56
De verhouding met de wetenschap.....	53
Publicaties	55
Conclusie	56
Bibliografie	63

Dankwoord

Nadat het onderwerp van mijn scriptie vast stond, heb ik contact gezocht met het bestuur van het Westfries Genootschap en Vereniging Oud Hoorn. Wat fijn dat jullie mij de ruimte en tijd hebben gegeven om de archieven in te duiken en leden te interviewen. In het bijzonder bedank ik voorzitter Jan Smit, Rita Lodde-Tolenaar, Jan Floris en Ron Dol. Bedankt voor jullie ideeën, verhalen en ervaringen. Het was leuk om op deze manier kennis te maken met beide verenigingen.

Daarnaast wil ik graag de (bestuurs-)leden bedanken die de tijd namen voor een interview. Het waren stuk voor stuk leuke en inspirerende gesprekken en ik werd door iedereen hartelijk ontvangen. Vanuit Vereniging Oud Hoorn hebben Anja Morit, Hans Rijswijk, Nelleke Huisman en Egbert Ottens mij te woord gestaan. Vanuit het Westfries Genootschap hebben Jan Smit, Klaas Bant, Volkert J. Nobel en Sandra de Heus mij te woord gestaan. Zonder deze interessante gesprekken was ik niet tot deze conclusie gekomen.

Daarnaast gaat mijn dank uit naar mijn begeleider Arjan Nobel. Zijn enthousiasme voor historische verenigingen heeft mij tot dit onderwerp gebracht. Bedankt voor alle vernieuwende ideeën en positieve feedback.

Ten slotte wil ik de medewerkers van het Westfries Archief bedanken en uiteraard mijn familieleden, die mij tot het einde hebben gesteund en van advies hebben voorzien.

Abstract

Historical societies are an important part of the public historian's work field, although there has not been much research in this field. The culture within historical societies has changed a lot in the last hundred years according to previous studies. In this thesis the culture of two local historical societies is being studied. The regional historical society the *Westfries Genootschap* and the local historical society *Vereniging Oud Hoorn* are the subject of this research. Based on publications of and interviews with members of both societies, an overview of the changing culture is presented. The development of the two historical societies in the 20th and 21st centuries appears to confirm the general development of historical associations in the Netherlands, which emerges from the literature. In this study it was found that identity plays a major role in historical societies, whereas the debate with regards to the role of the amateur and the professional in the field of history is deemed to be less relevant in historical societies. Professionalization on itself is gaining more importance for both associations. Overall, the historical culture within the West-Frisian associations has changed considerably over time, which supports the current literature in this research area.

Inleiding

‘De eerste oprichter, (...) meneer Kerkmeijer, die liep hier gewoon door de stad. En die tikte met een wandelstokje en dan zei hij: ‘Ehm dat zijn hardstenen plaveisels. U moet zorgen dat dat er goed blijft uit zien!’ En dan zeiden de burgers: ‘Jawel, meneer Kerkmeijer’, want iedereen kende meneer Kerkmeijer. Het was een hotemetoot in de stad. Nou ja, dat kan niet meer..’¹

Volgens Egbert Ottens, oud-voorzitter van Vereniging Oud Hoorn, zijn de tijden veranderd. Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956), medeoprichter van Vereniging Oud Hoorn, bezat door zijn kennis en positie als tekenleraar de autoriteit om de burgers van Hoorn te wijzen op de monumentale schoonheid van de stad. Hij liep geregeld door de binnenstad om de monumentale panden in de gaten te houden. Wanneer hij tekenen van achterstallig onderhoud zag, dan sprak hij de mensen daar op aan. Maar het Hoorn uit de tijd van Kerkmeijer herken je niet meer terug. De stad breidde uit richting Blokker en Zwaag en het aantal inwoners steeg van 11.492 in 1920 naar 73.004 in 2019.² Naast de sterke bevolkingsgroei veranderde er in de maatschappij ook veel op het gebied van techniek. Er zijn nieuwe communicatiemiddelen bijgekomen, waardoor mensen sneller en gemakkelijker met elkaar kunnen communiceren. Het verstrekken van informatie gebeurt steeds meer via het internet en sociale media hebben de rol van traditionele media voor een deel overgenomen. Sociale relaties worden hierdoor op een andere manier onderhouden. Hebben deze moderne ontwikkelingen ook invloed op historische verenigingen? Hebben verenigingen nog steeds dezelfde doelstellingen en hoe geven ze deze vorm? Presenteren ze zich anders naar de buitenwereld? Is het karakter van de vereniging veranderd? Kortom, in hoeverre is er sprake van een veranderende historische cultuur binnen historische verenigingen?

Om een antwoord te kunnen geven op deze vraag, heb ik twee historische verenigingen binnen de regio West-Friesland onderzocht. Vereniging Oud Hoorn is een stedelijke historische vereniging die is opgericht in 1917. Het Westfries Genootschap is een regionale vereniging die in 1924 is opgericht. Beide verenigingen zetten zich in voor het behoud van de (cultuur-)geschiedenis van de regio West-Friesland. Beide verenigingen bestaan (bijna) honderd jaar en hebben dus een lange geschiedenis. En daarnaast zijn beide verenigingen van vergelijkbare grootte. Hoe zijn deze verenigingen omgegaan met de veranderende tijdgeest? Zijn er veel verschillen tussen de verenigingen? En hoe staan beide

¹ E. Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

² ‘Aantal inwoners per jaar’, 30-10-2019, website Alle Cijfers, <https://allecijfers.nl/gemeente/hoorn/> (31 oktober 2019); H.J. Room, ‘Overzicht van den loop der bevolking van de gemeente Hoorn’, 1931, website Vereniging Oud Hoorn, https://www.oudhoorn.nl/bibliotheek/digitaal/kroniek_van_hoorn_1850-1931/kroniek_van_hoorn_1850-1931_011.php (31 oktober 2019).

verenigingen er tegenwoordig voor? In deze scriptie onderzoek ik in hoeverre de geschiedenis van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap past binnen de opkomst van historische verenigingen in Nederland en in hoeverre je in deze verenigingen, door de tijd heen, een veranderende historische cultuur waarneemt. Over de term 'historische cultuur' volgt later meer.

De historische vereniging

Veel steden en dorpen in Nederland hebben hun eigen historische vereniging.³ Alleen al in de provincie Noord-Holland zijn meer dan 100 historisch gerelateerde verenigingen te vinden.⁴ Een historische vereniging is een gezelschap bestaande uit historisch geïnteresseerden, die samen onderzoek doen en kennis verspreiden over de regionale of lokale geschiedenis. In de meeste gevallen betreft dit ook de geschiedenis van de plaats of regio waar de vereniging gevestigd is. Deze verenigingen bestaan zowel uit vakhistorici die beroepsmatig met geschiedenis bezig zijn als amateurhistorici die geen historische opleiding hebben gevolgd. Bij de meeste verenigingen zijn de amateurhistorici sterk in de meerderheid.⁵ Het ledenaantal van historische verenigingen lag in 2002 doorgaans tussen de 50 en 300 personen. Van deze leden zijn de meeste boven de 50 jaar en zijn de mensen buiten de Randstad sterker vertegenwoordigd. De historische verenigingen in kleine plaatsen hebben meer leden dan verenigingen in grote plaatsen. Dit heeft wellicht te maken met het gemeenschapsgevoel en sociale cohesie. Daarnaast zijn er meer mannen dan vrouwen actief bij een vereniging en komen niet alle leden uit de plaats waar de vereniging gevestigd is.⁶

Historische verenigingen houden zich met verschillende zaken bezig. Voor de leden zijn er verenigingsactiviteiten, zoals rondleidingen, lezingen, excursies en cursussen over de eigen omgeving. Ook houden sommige leden zich bezig met heraldiek, archeologie en dialect. De historische vereniging geeft ook historische publicaties uit, bij een uitgever of in eigen beheer. Deze publicaties verschillen sterk van diepgang: van eenvoudige nieuwsbrieven tot tijdschriften met wetenschappelijke bijdragen. De inhoud van deze uitgaven wordt vaak samengesteld en geschreven door een kleine groep actieve

³ In deze scriptie gebruik ik consequent de term historische vereniging wanneer ik spreek over een historische kring, een historische vereniging of een historisch genootschap. De literatuur waar ik mij op baseer gebruikt ook de term vereniging. Zie: K. Ribbens, *Een eigentijds verleden. Alledaagse historische cultuur in Nederland 1945-2000* (Hilversum 2002); A. Nobel, 'Denk aan de consument, die aap-noot-mies van de geschiedenis wil leren', in: *Holland, Historisch tijdschrift* 50 (2018) 4-14; L. Dorsman, E. Jonker en K. Ribbens, *Het zoet en het zuur. Geschiedenis in Nederland* (Amsterdam 2000).

⁴ H. Houtzager, 'Historische verenigingen in de provincie Noord-Holland', website Genlink. Wortels voor uw stamboom, <http://www.genlink.nl/verenigingen/12-noord-holland-historische-vereniging-a-f.php> (16-7-2019).

⁵ W. van der Ende, 'De historische kring – lavenen tussen heden en verleden' in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 56-70, aldaar 56.

⁶ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 170-172; Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 112; Van der Ende, 'De historische kring', 65.

leden.⁷ De historische verenigingen spelen ook een belangrijke rol binnen een stad- of dorpsgemeenschap. Leden worden gevraagd voor advies bij het bepalen van de historische waarde van gebouwen. Ze geven rondleidingen aan schoolklassen in de eigen regio of plaats en ze vertellen over de geschiedenis op de lokale radio. Het beroep van een lid kan vaak aanleiding geven tot een bepaalde functie binnen de vereniging. Zo worden (oud-)leraren vaak gevraagd voor rondleidingen en educatieve programma's en (oud-) architecten voor advies bij monumentenzorg.⁸

Niet alle leden zijn even actief in de vereniging. Sommigen nemen alleen kennis van het jaarboek en de tijdschriften. Er is vaak een klein aantal leden dat historisch onderzoek doet naar genealogieën, bewoningsgeschiedenis en boerderij- of veldnamen. Deze leden houden zich doorgaans ook bezig met monumentenzorg en het beheer van een documentatiecollectie, bestaande uit documenten, foto's, kaarten, tijdschriften, boeken, prenten of historische voorwerpen. De collectie heeft dan vooral betrekking op de meest recente en vertrouwde geschiedenis. Voor dit soort losse activiteiten worden vaak werkgroepen opgericht met de meest actieve leden, zoals een werkgroep documentatie of een werkgroep historisch onderzoek. Het onderscheid tussen actieve en passieve leden heeft volgens historicus Kees Ribbens niets te maken met de beweegredenen van deze leden. Beide groepen hebben een interesse voor het verleden die deels voortkomt uit 'een nostalgisch verlangen naar grootmoeders tijd.'⁹

Er zijn ook andere redenen om lid te worden van een historische vereniging. Veel mensen sluiten bij een vereniging aan om hun kennis over de lokale geschiedenis te vergroten of bevestigd te zien. Ook de nieuwsgierigheid naar het verleden wordt via publicaties, foto's en rondleidingen gestimuleerd. Volgens Ribbens bestaat er daarnaast een behoefte aan een gemeenschappelijke historische houvast. Veel mensen hebben een steunpunt nodig in een snel veranderende maatschappij, in de vorm van een vaststaand historisch verhaal waar ze op terug kunnen vallen. De samenleving is door politieke, sociale en technologische ontwikkelingen de afgelopen veertig jaar sterk veranderd. De gemeenschappelijke historische verhalen blijven daarentegen relatief constant en bieden het houvast dat mensen zoeken. Dit vormt tevens een verklaring voor het hoge aantal senioren bij een historische vereniging. Zij hebben immers veel zien veranderen in de maatschappij.¹⁰

⁷ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 113-114; K. Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief' in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 31-52, aldaar 47.

⁸ J. Abeling en M. Kat, 'Nostalgie in clubverband', *NRC-Handelsblad*, 14-9-1995.

⁹ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 113-114.

¹⁰ Ibidem, 113-114.

Professional versus amateur

Vakhistorici bezitten duidelijk geen monopolie op lokaal historisch onderzoek. Ook amateurhistorici, al dan niet gebonden aan historische verenigingen, houden zich bezig met lokale of regionale geschiedenis. Volgens historicus Kees Ribbens vindt het wetenschappelijke werk van historici plaats 'binnen een complexe democratische samenleving', waarin amateurhistorici en vakhistorici beide onderzoek doen.¹¹ De complexiteit die Ribbens hier beschrijft, heeft vooral te maken met de samenwerking tussen amateurhistorici en vakhistorici, die vaak moeizaam of helemaal niet verloopt. Vakhistorici kunnen soms wat hooghartig neerkijken op historische verenigingen en de inbreng van 'amateurs'. Volgens historicus Willem van der Ende is er zelfs sprake van een kloof tussen professionals en amateurs. Deze kloof bestaat niet alleen tussen amateurs en professionals buiten de historische vereniging. Ook daarbinnen is er soms sprake van een verwijdering. Amateurs zouden niet in dezelfde mate geschiedenis kunnen bedrijven als professionals.¹²

Historicus Albert van der Zeijden ziet deze ontwikkeling ook bij vereniging Oud-Utrecht ontstaan. Van der Zeijden is 'consulent regionale geschiedenis' van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur (NCV) in Utrecht en voorzitter van het Landelijk Overleg Regionale Geschiedbeoefening, een platform van provinciale consulenten die professionele en amateur-historici begeleiden. Hij is zelf ook actief lid van vereniging Oud-Utrecht 'In de steden zijn de academici bepalend. Ze zitten in de besturen en schrijven de blaadjes vol. Ze gaan bij ons prima om met de overige leden, maar toch is er een kloof. Bij Oud-Utrecht spreken we daar vaak over. 'Moeten de artikelen niet wat simpeler?' vragen we ons dan af.' Hij ziet veel verschil tussen de clubs uit de grote steden en de provincie. Bij vereniging Veldeke Venray is er geen verschil tussen academici en amateurs. Alle leden delen hun passie voor dorpsfolklore en dialect.¹³

Is er bij de West-Friese verenigingen ook sprake van een kloof tussen amateurs en professionals? Of zijn de begrippen 'amateur' en 'professional' niet toepasbaar binnen de historische verenigingen? En hoe is de samenwerking tussen de verenigingen en de academische wereld? In hoofdstuk 3 zal ik verder ingaan op het amateur/professionaldebat.

West-Friese verenigingen

In dit onderzoek staan het Westfries Genootschap en Vereniging Oud Hoorn centraal. Het Westfries Genootschap is opgericht in 1924 als het Historisch Genootschap Oud West-Friesland. Nadat in januari 1923 in Hauwert enkele voordrachten werden gehouden over de geschiedenis van dit West-Friese

¹¹ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 11.

¹² Van der Ende, 'De historische kring', 56-59.

¹³ Abeling en Kat, 'Nostalgie in clubverband', *NRC-Handelsblad*, 14-9-1995.

dorp, bleken veel mensen enthousiast over het in ere houden van de Westfriesse geschiedenis en het regionale dialect. De Maatschappij tot Nut van 't Algemeen nam in 1924 het initiatief tot de oprichting van een historische vereniging.¹⁴ Het Westfries Genootschap zet zich vijftien jaar later nog steeds in 'voor het behoud en de ontwikkeling van de cultuur en historie van West-Friesland.'¹⁵ De organisatie bestaat uit verschillende commissies en zelfstandige stichtingen die samen onder de paraplu van het genootschap werken. Iedere commissie of stichting heeft zijn eigen bestuur en neemt zijn eigen beslissingen. Er zit wel in iedere commissie een afgevaardigde vanuit het bestuur. De voorzitter van het Westfries Genootschap is op dit moment gepensioneerd accountant Jan Smit.

Het Westfries Genootschap haalt zijn inkomsten voornamelijk uit de contributie. Deze bedroeg in 2018 €32,50 per persoon per jaar. Het genootschap telde in 2018 1799 leden. De grootste kostenpost voor de vereniging zijn de personeelskosten voor de betaalde kracht. In 1970 werd Klaas Molenaar aangesteld als 'intendant' ofwel secretariaatsmedewerker. Een intendant is een ander woord voor dijkbewaarder, een term uit de Waterschapswereld, ingebracht door oud-voorzitter Dirk Breebaart. Breebaart was zelf dijkgraaf van het waterschap De Vier Noorder Koggen. Klaas Molenaar moest als betaald secretariaatsmedewerker de groeiende vereniging ondersteunen. Deze functie wordt nog steeds bekleed. Het eigen vermogen van de vereniging is per 31 december 2018 €136.709.¹⁶ Het Westfries Genootschap heeft een eigen jaarboek *West-Friesland Oud & Nieuw*, dat sinds 1926 bijna jaarlijks is uitgebracht. In het jaarboek worden voornamelijk (cultuur-)historische artikelen gepubliceerd over de regio West-Friesland. Daarnaast wordt sinds 2000 driemaal per jaar het verenigingsblad 't Vierkant uitgegeven met onder andere het verenigingsnieuws en een stuk uit het *Westfries Biografisch Woordenboek*.

De commissies en stichtingen van het genootschap organiseren door het jaar heen verschillende activiteiten. De reiscommissie organiseert bijvoorbeeld ieder jaar een dagexcursie naar een plaats in Nederland. De commissie Kap en Dek organiseert verschillende naaicursussen en geeft iedere eerste zaterdag van februari een modeshow in Berkhout. Sinds 2017 wordt door het Westfries Genootschap de West-Frieslanddag georganiseerd. Een dag waarop alle commissies zich op hun eigen manier presenteren aan het publiek met West-Friese activiteiten, lezingen en filmbeelden. In 2019 werd deze dag in Schagen gehouden.¹⁷

Vereniging Oud Hoorn is opgericht in 1917, nadat volgens tekenleraar en medeoprichter Johan Christiaan Kerkmeijer 'de tijd rijp was voor een nieuwe vereniging die zich speciaal zou toeleggen op

¹⁴ R. de Kragt, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956). Een vastberaden blik op schoonheid* (Hoorn 2012) 93.

¹⁵ 'Wie zijn we', website Westfries Genootschap, <https://www.westfriesgenootschap.nl/> (11-4-2019).

¹⁶ P. Koopman, 'Jaarverslag 2018 van de penningmeester', *West-Friesland Oud & Nieuw* (2019) 188-189.

¹⁷ 'Westfrieslanddag in de Spartahal in Schagen', website Westfries Genootschap, <https://www.westfriesgenootschap.nl/westfrieslanddag/> (8-11-2019).

het behoud van oude monumentale gebouwen.¹⁸ Vereniging Oud Hoorn heeft zichzelf tot doel gesteld 'om de schoonheid van de stad Hoorn te behouden en het verleden van de stad in herinnering te houden.'¹⁹ De vereniging bestaat net als het Westfries Genootschap uit verschillende werkgroepen. Iedere werkgroep heeft een afgevaardigde uit het bestuur. Sinds 2015 is gepensioneerd stedenbouwkundige Jaap van der Hout de voorzitter van de vereniging. Vereniging Oud Hoorn is ook betrokken bij een aantal verwante organisaties, zoals de Publicatiestichting Bas Baltus. Deze stichting geeft één of twee keer per jaar een publicatie uit over de (bouw)historie van Hoorn. Publicatiestichting Bas Baltus is opgericht in samenwerking met Stichting Stadsherstel en de gemeente Hoorn en heeft in het bestuur afgevaardigden uit alle drie deze organisaties.

Ook voor Vereniging Oud Hoorn is de belangrijkste inkomstenbron de contributie. Deze bedraagt €22,50 per persoon per jaar. De vereniging telde in 2018 1976 leden. De grootste kostenpost voor de vereniging zijn de kosten voor het kwartaalblad *Oud Hoorn*. Het kwartaalblad wordt sinds 1979 uitgebracht. In het blad staan voornamelijk (bouw-)historische artikelen over de stad Hoorn. Het eigen vermogen van de vereniging is per 31 december 2018 €285.000. Sinds 1919 bezit de vereniging het zeventiende eeuwse pand op Bierkade 10, destijds op aanraden van Kerkmeijer aangekocht om het te beschermen tegen de vernielzucht van het stadsbestuur. Sindsdien heeft de vereniging verschillende panden aangekocht en weer verkocht. In 1992 werd op initiatief van het bestuur de stichting Monumenten Oud Hoorn opgericht. Deze stichting beheert momenteel vijf panden in het centrum van Hoorn, waaronder het verenigingsgebouw.²⁰

Vanuit de werkgroepen worden verschillende activiteiten georganiseerd. De werkgroep Stadswandelingen organiseert in de zomermaanden gratis wandelingen door de stad met eigen gidsen. Inwoners van Hoorn kunnen tijdens zo'n rondleiding kennis nemen van de (bouw-)historie van Hoorn. Daarnaast biedt de vereniging de cursus bouwkunst aan. Geïnteresseerden kunnen zich tijdens de cursus verder verdiepen in bijvoorbeeld de gevelstijlen in Hoorn. Ook heeft de vereniging een zeer actieve educatiewerkgroep. Sinds een aantal jaren organiseert de werkgroep themawandelingen voor de bovenbouw van de basisscholen. Tijdens deze wandelingen lopen kinderen in groepjes door de stad waar zij op verschillende plaatsen historische personages tegen komen. De personages vertellen hun levensverhaal en vervolgens krijgen de kinderen een vraag gesteld, bijvoorbeeld "Ben ik een held of

¹⁸ De Knegt, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 87.

¹⁹ 'Doelstellingen', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/index.php> (11-4-2019).

²⁰ P. Lieshout, 'Jaarrekening 2018 en begroting 2019', 25 februari 2019, website Oud Hoorn, https://www.oudhoorn.nl/vereniging/jaarverslagen/Financieel_overzicht_2018_Vereniging_Oud_Hoorn.pdf (8-11-2019).

een schurk?"(2017) of "Verdien ik een standbeeld ?"(2018). Op die manier worden kinderen gestimuleerd om na te denken over de verschillende kanten van het verleden.²¹

Historische cultuur

Ondanks het grote aantal verenigingen in Nederland is er tot op heden weinig onderzoek gedaan naar historische verenigingen.²² Zij vormen echter een interessante publiekshistorische sector. Ze beschikken door hun lokaal historische onderzoek over veel gedetailleerde kennis over de eigen regio. En voor veel mensen vormen de activiteiten en publicaties van deze verenigingen een belangrijke bron van historische kennis. Er is wel onderzoek gedaan naar de historische cultuur in Nederland waar historische verenigingen onderdeel van zijn. Historicus Kees Ribbens heeft in zijn proefschrift *Een eigentijds verleden. Alledaagse historische cultuur in Nederland 1945-2000* uit 2002 een belangrijke basis gelegd voor verder onderzoek naar de historische cultuur. Hij deed in zijn proefschrift onderzoek naar de verschillende uitingen van onze hedendaagse historische cultuur. Onderdeel van deze cultuur is de lokale geschiedbeoefening en in het bijzonder de vele lokale en regionale historische verenigingen in Nederland.

Volgens Ribbens wordt de alledaagse historische cultuur gekenmerkt door een 'veelzijdigheid in functie, inhoud en vorm.'²³ De historische cultuur wordt niet meer uitsluitend gebruikt voor kennisoverdracht. Ontspanning en vermaak zijn tegenwoordig net zo belangrijk. De geschiedenis moet 'interessant en boeiend zijn'. Ook het identiteitsvormende karakter van de historische cultuur is aan het afnemen. Vooral binnen het toerisme is er eerder sprake van een nostalgische fascinatie voor het verleden, dan een wezenlijke emotionele band met het verleden. 'De term vrijblijvendheid lijkt hier eerder van toepassing'. Eveneens verandert de inhoud van de historische cultuur. Er is meer aandacht voor de meest recente periodes in de geschiedenis. En door de dominante maatschappelijke trend van individualisering komt er meer aandacht voor de geschiedenis van de eigen familie en woonplaats, waarbij de nadruk ligt op de 'gewone' man of vrouw.²⁴

De vorm waarin de historische cultuur gegoten wordt, is ook sterk veranderd. Deze kenmerkt zich tegenwoordig meer door visualisering en actualisering van de geschiedenis. Historische filmbeelden zijn niet meer voldoende; het verleden moet tastbaar gemaakt worden met materiële objecten en eigentijdse presentatietechnieken. Daarnaast worden historische instellingen, zoals musea en archieven, steeds meer geprofessionaliseerd. 'Cultuurhistorisch toerisme is *big business*.' Er wordt bijvoorbeeld geïnvesteerd in bijscholing en er worden samenwerkingsverbanden aangegaan

²¹ 'Educatie', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/werkgroepen/educatie.php> (8-11-2019).

²² Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 51; Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 9-10.

²³ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 11, 286.

²⁴ Ibidem, 286-289.

tussen instellingen. Ook wordt er actief onderzoek gedaan naar de vragen en wensen van het publiek. 'Het vrijetijds karakter dat de hedendaagse historische cultuur in sterke mate kenmerkt, is daar geenszins mee in tegenspraak.'²⁵

Kortom, de historische cultuur is volgens Ribbens niet alleen zeer veelzijdig, maar de afgelopen jaren ook sterk veranderd, zowel in functie, als in inhoud en vorm. Dit roept de vraag op in hoeverre deze ontwikkelingen ook binnen historische verenigingen spelen. Met andere woorden, zijn de thema's die Ribbens in zijn onderzoek naar de algemene historische cultuur aanhaalt ook relevant voor historische verenigingen? Is het identiteitsvormende karakter van de verenigingen aan het afnemen? Is er binnen de verenigingen meer aandacht voor de recente geschiedenis? En moeten historische verenigingen ook professionaliseren? In mijn onderzoek naar de veranderende historische cultuur binnen historische verenigingen zal ik de volgende thema's als leidraad nemen: identiteit, professionaliteit en verandering.

Methodologie

Om een beeld te krijgen van de historische cultuur in de beginjaren van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap heb ik archiefonderzoek gedaan. Ik richtte mij met name op de notulen en jaarverslagen van beide verenigingen. Daarnaast keek ik naar de publicaties van de verenigingen. Het Westfries Genootschap publiceerde vanaf 1926 bijna ieder jaar een jaarboek met verschillende artikelen over de (cultuur-)geschiedenis van West-Friesland. Vereniging Oud Hoorn begon in 1979 met het uitgeven van het kwartaalblad *Oud Hoorn*. Beide publicaties geven een beeld van de thema's en onderwerpen die binnen de vereniging speelden. Om ook een beeld te krijgen van de afgelopen jaren, heb ik acht (bestuurs-)leden geïnterviewd. In een persoonlijk interview stelde ik de leden enkele vragen over de veranderende historische cultuur, de invloed van identiteit en professionalisering binnen de vereniging. Om een zo compleet mogelijk beeld te schetsen van de vereniging heb ik zowel huidige als oud-bestuursleden geïnterviewd van verschillende leeftijden en uit verschillende commissies en werkgroepen.

Voor Vereniging Oud Hoorn sprak ik met bestuurslid en coördinator van de werkgroep gidsen Anja Morit. Ze is nu drie jaar lid van de vereniging en in haar werkzame leven heeft ze twintig jaar op de afdeling management en organisatie gewerkt op het hoofdkantoor van Ahold. Hans Rijswijk is lid van de werkgroep tentoonstellingen en redacteur van het kwartaalblad *Oud Hoorn*. Rijswijk heeft vroeger veel evenementen en toeristische markten georganiseerd in en rond Hoorn en was werkzaam als journalist. Hij is al vijftig jaar lid van zowel Vereniging Oud Hoorn, als het Westfries Genootschap. Oud-secretaris en historica Nelleke Huisman heeft kort in het onderwijs gewerkt en vervolgens bij de

²⁵ Ibidem, 286-289.

gemeente Hoorn en in het bestuur van een corporatie. Huisman is sinds de jaren '80 lid van Vereniging Oud Hoorn. Oud-voorzitter en eindredacteur van *Oud Hoorn* Egbert Ottens heeft in zijn werkzame leven bij de gemeente Amsterdam gewerkt. Ottens is zowel lid van het Westfries Genootschap als van Vereniging Oud Hoorn.

Voor het Westfries Genootschap sprak ik met de huidige voorzitter Jan Smit. Jan is gepensioneerd accountant en is in 2002 begonnen als penningmeester van de vereniging. Hij is nu bijna veertig jaar lid van de vereniging. Klaas Bant is oud-voorzitter van de vereniging, oud-commissielid Westfriese Families en huidig lid van de commissie excursies. Bant heeft sociale geografie en geschiedenis gestudeerd en was tijdens zijn werkende leven docent aardrijkskunde en later conrector van een middelbare school in Hoorn. Hij is eind jaren '60 lid geworden van het Westfries Genootschap. Volkert J. Nobel is oud-voorzitter en oud-eindredacteur van het jaarboek. Nobel heeft zijn hele leven als journalist gewerkt bij verschillende regionale kranten. In 1994 is Volkert uitgeroepen tot erelid van de vereniging vanwege zijn vele verdiensten. Commissielid Geschiedschrijving Sandra de Heus heeft culturele antropologie gestudeerd. Ze heeft zich beroepsmatig onder andere ingezet voor de herintreding van langdurig werklozen. Ook De Heus is vanaf de jaren '80 lid van zowel het Westfries Genootschap als Vereniging Oud Hoorn.

In het eerste hoofdstuk zal ik de ontwikkeling van historische verenigingen in Nederland verder uitwerken. In hoeverre passen de ontwikkeling van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap binnen deze ontwikkeling? Vervolgens zal ik ingaan op het thema identiteit. Waar schrijven de verenigingen over en wat is de rol van regionale identiteit binnen de vereniging? Daarnaast zal ik ingaan op het thema professionalisering. In hoeverre zijn de West-Friese verenigingen bezig met professionalisering? En hoe is de samenwerking met de academische wereld?

1. De ontwikkeling van de historische vereniging

In Nederland werden de eerste historische verenigingen vanaf het eind van de negentiende eeuw opgericht. Vaak ontstonden deze initiatieven uit de behoefte om de geschiedenis van een stad op een historisch verantwoorde manier te onderzoeken en op te schrijven. Historische verenigingen werden ook opgericht uit noodzaak om het monumentale stadscentrum te beschermen tegen stedelijke vernieuwingen. Door de modernisering kwam er steeds meer druk te staan op historische binnensteden. Vanaf het begin van de twintigste eeuw kwamen er ook historische verenigingen op in kleinere steden. Het Westfries Genootschap en Vereniging Oud Hoorn zijn beide in deze periode opgericht. Dit roept de vraag op in hoeverre de ontwikkeling van deze verenigingen binnen de algemene ontwikkeling van historische verenigingen past.

De lokale geschiedenis is lange tijd het terrein geweest van de amateurhistorici. De professionele historici hadden hier weinig interesse voor.²⁶ Vanaf de jaren '60 zijn professionele historici zich meer gaan interesseren voor de lokale geschiedenis. Vakhistorici en leden van historische verenigingen kwamen hierdoor naast elkaar te werken binnen hetzelfde vakgebied. Om een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van de historische cultuur binnen historische verenigingen, is het interessant om ook naar de ontwikkeling van de academische historische cultuur te kijken. Hoe heeft de academische lokale geschiedenis zich ontwikkeld en zijn er overeenkomsten met de ontwikkeling van historische verenigingen?

Kronieken, verhalen en beschrijvingen

Ver voor de oprichting van historische verenigingen in de negentiende eeuw, waren er al historisch geïnteresseerden die zich bezig hielden met de geschiedenis van een bepaalde stad of streek. Dit betrof vaak plaatselijke notabelen die de lokale of regionale geschiedenis opschreven voor het nageslacht. Volgens historicus Marcel IJsselstein waren er grofweg drie verschillende vormen waarin men de geschiedenis liet vastleggen: in een kroniek, in een verhaal of in een beeldbeschrijving.

De bekendste vorm is de kroniek. Kronieken en annalen worden al duizenden jaren geschreven en vormen zeker voor de middeleeuwse geschiedenis een belangrijke informatiebron. In deze kronieken werden de gebeurtenissen van een volk of een regio op beknopte en chronologische wijze beschreven. De Annalen van de abdij van Egmond (1110- 1205) en de Rijmkroniek van Melis Stoke (geschreven tussen 1280 en 1305) zijn voor de regio Holland een belangrijke bron.²⁷ Ook Hollandse

²⁶ L. Dorsman, 'Regionale geschiedenis in vergelijkend perspectief', *Theoretische geschiedenis* 23 (1996) 346-360, aldaar 246.

²⁷ M. IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel. Een beknopte historiografie van de Hollandse dorpsgeschiedenis', *Holland. Historisch tijdschrift* 2 (2015) 52-59.

steden kregen hun eigen stadschroniqueurs. In 1604 schreef de Hoornse stadsgeneesheer Theodorus Velius de *Chroniick van Hoorn* en tien jaar later volgde de *Historische beschrijvinghe der seer wijt beroemde Coop-stadt Amsterdam* door de Amsterdamse arts en wijsgeer Johannes Pontanus. Vanaf de tweede helft van de zeventiende eeuw verschenen er ook kronieken over Hollandse dorpen. In 1710 schreef chirurgijn Dirk Burger van Schoorl de *Chronyk van de gantsche oude heerlykheydt van het dorp Schagen*.²⁸

Naast de kronieken en annalen werden er ook meer verhalende geschiedenissen geschreven over de regio. In veel gevallen waren dit verhalen, herinneringen en legendes uit de mondelinge overlevering die op schrift werden gesteld. Veel ontstaansgeschiedenissen van steden en dorpen komen voort uit de mondelinge overlevering.²⁹ Ook werden veel historische verhalen op een dusdanige manier opgeschreven dat zij goed mondeling overgedragen konden worden. De Rijmkroniek van Melis Stoke is een goed voorbeeld uit de middeleeuwen, maar ook in de zeventiende en vooral in de achttiende eeuw verschenen er veel dichtertelijke geschiedverhalen. In deze verhalen was de exacte historiciteit ondergeschikt aan de algemene betekenis van het verhaal. In 1716 schreef de Amsterdamse boekhouder Claas Bruin de *Kleefsche en Zuid-Hollandsche arkadia* over een reis die hij met een aantal vrienden had ondernomen. De arts en dichter Ludolph Smids vulde het gedicht aan met beschrijvingen van de vele steden, dorpen en arkadia (buitenplaatsen en luthoven) die Claas Bruin onderweg was tegengekomen.³⁰

De derde en laatste vorm die IJsselstein noemt is de beeldbeschrijving. Het grootste verschil met de eerste twee vormen is de nadruk op beeld. Vaak werden in deze beschrijvingen de dorpen en steden niet alleen met woorden beschreven, maar ook met prenten, schilderijen of plattegronden. Deze vorm van geschiedschrijving werd voornamelijk gebruikt door reizigers, kunstliefhebbers en geografen.³¹ In de 18^e eeuw werd de verbeeldende geschiedschrijving zeer populair. Er verschenen veel rijk geïllustreerde boeken waarin geschiedenis en topografie werden gecombineerd, zoals reisverslagen en wandeltochten. In 1734 verscheen *De vermakelyke Leidsche buiten-cingels, aangename dorpen en landstreken, rondom die stad gelegen*, waarin J.W. Hazebroek verschillende wandelingen en rijtochten langs de Leidse buitensingels en de omliggende dorpen beschrijft.

²⁸ IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.', 53; E. Verbaan, *De woonplaats van de faam. Grondslagen van de stadsbeschrijving in de zeventiende-eeuwse Republiek* (Hilversum 2011) 11, 22.

²⁹ R. Künzel, 'Mondelinge overlevering in verhalende bronnen uit middeleeuws Europa' in: M. Mostert (red.), *Communicatie in de middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur* (Hilversum 1995) 21-38.

³⁰ C. Bruin, *Kleefsche en Zuid-Hollandsche arkadia* (Amsterdam 1716) 151-152.

³¹ IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.', 54-55; C. Kiliaan, 'Beschrijvinghe van alle de Nederlanden', website digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren, https://www.dbnl.org/tekst/guic001besc01_01/ (8-11-2019).

Bezienswaardigheden en bijzondere bebouwing waren daarbij vaak het onderwerp. In dat opzicht waren dorpen minder interessant om te beschrijven.³²

Stedelijke verenigingen

Vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw begonnen historisch geïnteresseerden zich te formeren in groepen en ontstonden de eerste historische verenigingen. Een belangrijke ontwikkeling die op hetzelfde moment speelde, was de ontwikkeling van de monumentenzorg. Tot circa 1850 was er sprake van een 'impulsieve restauratiepraktijk die niet werd gevoed door historisch besef'. Vanaf de eeuwwisseling werden steeds meer burgers zich bewust van de monumentale gebouwen in hun omgeving en begonnen zich actief in te zetten om deze gebouwen te beschermen. Veel historische verenigingen zijn met een soort gelijk doel opgericht. Bekende particuliere initiatieven uit die tijd zijn Bond Heemschut (1911) voor de bescherming van cultuurmonumenten, Vereniging Hendrick de Keyser (1918) voor het behoud van historisch waardevolle panden en de Hollandsche Molen (1923) voor het behoud van wind- en watermolens. Ook de overheid begon zich te bemoeien met de monumentenzorg, maar pas na de Tweede Wereldoorlog kwam er echt iets structureels van de grond.³³

Een belangrijke voortrekker op het gebied van het behoud van monumenten was de Maastrichtse cultuurhistoricus Victor de Stuers (1843-1916). Hij schreef in 1873 het artikel 'Holland op zijn smalst', waarin hij in een cynisch betoog een aantal maatregelen bepleitte: Het kunstonderwijs moest door de overheid worden gestimuleerd, architectuur moest op academisch niveau worden onderwezen en er was een inventarisatie nodig van alle kunstvoorwerpen en monumenten in Nederland. Vooral deze laatste maatregel had zijn weerslag op het monumentenbeleid in Nederland. In 1874 werd een College van Rijksadviseurs voor de Monumenten van Geschiedenis en Kunst opgericht.³⁴ De Stuers werkte nauw samen met de katholieke architect Pierre Cuypers (1827-1921). De 'historisch zuivere stijl' die De Stuers en Cuypers nastreefden, bestond vaak uit het verwijderen van bestaande delen om nieuwe delen toe te kunnen voegen. Deze eigenzinnigheid leverde op den duur veel kritiek op. Kunsthistoricus Jan Kalf (1873-1954) voerde na het terugtreden van De Stuers een nieuw beleid in. Hij streefde bij restauraties naar ruimte voor eigentijdse architectuur. Ook dit beleid leverde de nodige kritiek op. Zowel De Stuers als Kalf hebben beide een belangrijke invloed gehad op het beleid van veel historische verenigingen in Nederland.

In 1859 werd in Dordrecht het eerste initiatief genomen om een historische vereniging op te

³² IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.', 56.

³³ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 141-142.

³⁴ 'Vereniging', website Historische Vereniging Enkhuizen, <https://www.oudenhuizen.nl/geschiedenis> (11-11-2019).

richten. Deze vereniging kwam uiteindelijk niet van de grond.³⁵ In 1861 werd de *Vereeniging tot beoefening van de geschiedenis der stad 's-Gravenhage* opgericht in Den Haag. Deze kleine vereniging werd in 1890 vervangen door een nieuwe en nog altijd bestaande vereniging *Die Haghe*. Hun doelstelling was 'de geschiedenis van de stad uit bronnen te leren kennen en te doen kennen, door het uitgeven van geschriften dan wel door voordrachten.' De vereniging had na een jaar al 44 leden.³⁶ Vanaf die tijd werden er meerdere provinciale en lokale historische verenigingen opgericht, vooral in Holland. In mei 1892 werd er een nieuwe poging gedaan in Dordrecht met *Vereniging Oud-Dordrecht* als resultaat. Na twee maanden had de vereniging al 135 leden en na twee jaar opende de vereniging een oudheidkundig museum. Ook in andere steden werden er verenigingen opgericht: *Amstelodamum* in 1900, *Haerlem* in 1901 en *Oud-Leiden* in 1902.³⁷ Rond 1907 werd ook in Utrecht de eerste historische vereniging opgericht. In navolging van De Stuers kwam archivaris Jesse met het plan om het rijke oudheidkundige bezit van Rhenen te gaan inventariseren en beheren. De Historische Vereniging Oudheidkamer Rhenen werd hier vervolgens voor opgericht.³⁸

In West-Friesland ontstonden eveneens de eerste historische verenigingen aan het begin van de twintigste eeuw. In Hoorn zette de Commissie van Toezicht op het Westfries Museum zich actief in voor de bescherming van monumenten in de binnenstad. Toch meende tekenleraar Johann Christiaan Kerkmeijer in 1916 dat de stad een historische vereniging nodig had die het behoud van monumenten als hoofdtaak zou krijgen. De directe aanleiding voor dit idee was de restauratie van het pand 'de Frahwagen' aan West 50. De eigenaar van het pand had een financiële bijdrage nodig om het pand te kunnen herstellen, maar door de tijdsomstandigheden kon de gemeente geen subsidie verlenen. Kerkmeijer zag hier een gat ontstaan waar een historische vereniging in kon springen. Zowel burgemeester De Jongh als de gemeentearchitect Faber zagen echter liever een schoonheidscommissie ontstaan. Kerkmeijer hield vol, want een vereniging zou namelijk een fonds kunnen oprichten waarmee financiële steun gegeven kon worden aan restauraties. Nadat de belangstelling onder het publiek gepeild werd en deze groter was dan verwacht, kon in 1917 Vereniging Oud Hoorn worden opgericht.³⁹

Kerkmeijer werd de eerste voorzitter van de vereniging en Faber werd de vicevoorzitter. Als voorzitter kon Kerkmeijer een onafhankelijk standpunt innemen tegenover onder andere de gemeente. Zijn positie werd nog meer versterkt, nadat de vereniging in 1918 het pand Bierkade 10 kon overnemen van gemeenteraadslid H. Schottee de Vries. Tijdens de bestuursvergadering werd de vraag gesteld of deze aankoop niet eerst overlegd moest worden met de leden. Kerkmeijer was echter van

³⁵ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 108.

³⁶ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 168; Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 109.

³⁷ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 169; Nobel, 'Denk aan de consument', 4.

³⁸ Redactie Oud-Rhenen 'De Historische Vereniging 80 jaar', *Oud Rhenen* 3 (1987) 2-3.

³⁹ De Knecht, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 87.

mening 'dat men toch eerst moest kopen, alvorens iets te kunnen bezwaren'.⁴⁰ De invloed van het monumentenbeleid van Victor de Stuers is ook in het beleid van Oud Hoorn zichtbaar. Eén van de eerste projecten van Kerkmeijer was een inventaris maken van alle 2400 gebouwen in de stad met beschrijving van alle bijzonderheden. Dat het ministerie in Den Haag intussen was overgestapt naar de opvattingen van Kalf werd duidelijk na de restauratie van Bierkade 10. Het restauratieplan van het pand bevatte een trapgevel, waarvan de aanwezigheid in het verleden niet geheel zeker was. Het plan kwam er niet doorheen.⁴¹

In 1924 werd in Alkmaar de Historische Vereniging Alkmaar opgericht. Aan het begin van de twintigste eeuw werd de stad Alkmaar in een korte tijd een stuk groter. Er werden voor het eerst wijken buiten de singels gebouwd, eeuwenlang de grens van de stad. Veel inwoners van de stad zagen de voordelen van de modernisering en zagen op de plek van de bouwvallige Grote Kerk liever een grote parkeerplaats verschijnen. Maar geïnspireerd door onder andere de oprichting van Bond Heemschut stonden er toch enkele welgestelde burgers op om een vereniging op te richten. De doelstelling van de vereniging was het beschermen van de historische schoonheid van de stad en het aanmoedigen van de studie der plaatselijke geschiedenis.⁴² Hoewel de directe aanleiding tot de oprichting bij de verschillende historische verenigingen verschillend was, vormt de bedreiging van het stadsaanzicht een overkoepelend thema.

Lokale geschiedenis op het platteland

Ook op het platteland kwam er steeds meer aandacht voor de plaatselijke geschiedenis. Veel schoolhoofden en predikanten hielden zich bezig met hun eigen dorpsgeschiedenis. Uit interesse voor het verleden, beschreven ze het dorpsleven van vroegere tijden. Vaak maakten ze daarbij gebruik van de plaatselijke archieven. Dat leverde volgens historicus Arjan Nobel 'zeer brongerichte boeken op, vol anekdotische bijzonderheden en lange citaten uit oude archiefstukken.'⁴³ In deze boeken ontbraken vaak verwijzingen naar de originele archiefstukken. De schrijvers van deze dorpsgeschiedenissen waren vooral geïnteresseerd in hun eigen dorp en schreven ook voornamelijk over de gebeurtenissen rondom de eigen parochie. De context waarbinnen deze gebeurtenissen zich afspeelden, werd nauwelijks beschreven. Toch werden deze dorpsgeschiedenissen zeer populair. Dit had deels te maken met het feit dat deze boeken vaak lange citaten uit intussen verdwenen archiefstukken bevatten. De dorpsgeschiedenissen bleken in dat geval de enige vindplaats voor deze bronnen te zijn.⁴⁴

Ook het West-Friese dorp Berkhout kende zo'n historisch geïnteresseerd schoolhoofd. Geert

⁴⁰ De Knecht, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 87.

⁴¹ *Ibidem*, 87-88.

⁴² J.D. Kila, 'Oud naast nieuw. 75 jaar Historische Vereniging Alkmaar' *Oud Alkmaar* 3 (2000) 3-5.

⁴³ A. Nobel, *Besturen op het Hollandse platteland. Cromstrijen 1550-1780* (Leiden 2012) 10.

⁴⁴ Nobel, *Besturen op het Hollandse platteland*, 10-11.

Holle, geboren in 1866 in Wildervank, groeide op als zoon van de kapitein van een schoenerbrik. Nadat hij verschillende functies op scholen in de buurt van Schagen had bekleed, kwam Holle in 1904 in Berkhout wonen. Hij werd tot schoolhoofd benoemd en bleef dat tot aan zijn pensionering in 1927.⁴⁵ In deze periode schreef Holle naast zijn reguliere werkzaamheden verschillende kinderboeken. Voor zijn historische boek *Hoorn voor den prins* deed hij onderzoek in het archief van de gemeente Hoorn en in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Dit boek speelt zich af in 1572 en gaat over de strijd tegen de Spaanse overheersers in en rond Hoorn. *Hoorn voor den prins* werd in 1913 uitgegeven door Van Holkema & Warendorf te Amsterdam in de reeks *Helden van voorheen*. Ook het boek *Met Pieter Pikmans het zeegat uit* is gebaseerd op historische feiten. In dit boek uit 1915 vaart scheepsjongen Thijmen mee met de uit de Hoornse Peperstraat afkomstige schipper Pieter Pikmans.⁴⁶

De kinderboeken van Geert Holle zijn duidelijk uit liefde voor de geschiedenis van Hoorn geschreven, waardoor hij minder objectief naar de bronnen heeft gekeken. In het voorwoord van *Hoorn voor den prins* legde hij uit dat het zijn bedoeling is geweest 'in het licht te stellen, hoeveel moeite en strijd het onze voorvaderen gekost heeft, zich te ontworstelen aan de Spaansche dwingelandij.' Hij hoopte dat zijn boek bewondering en eerbied bij de jeugd zou wekken voor de hoofdpersonen uit het verhaal, die hij tot 'Helden van voorheen' bestempelde. Hij heeft zich sterk gebaseerd op de *Chronyk van Hoorn* van chroniqueur Theodorus Velius.⁴⁷ Omdat de boeken van Holle voor kinderen geschreven zijn, neemt hij een andere vertelvorm aan en is informeren niet het belangrijkste doel. Toch zie je de gerichtheid op bronnen ook bij Holle terug komen.

Gelijktijdig met de dorpsgeschiedenissen verschenen er meer wetenschappelijke werken van voornamelijk archivariissen en rechtshistorici. Anders dan de onderwijzers en predikanten, beperkten hun onderzoek zich meestal tot het bestuur van een dorp. Volgens Nobel waren ze daarbij 'in de traditie van de Duitse historische rechtsschool, vooral geïnteresseerd in de juridische structuren en de institutionele aspecten'.⁴⁸ Vragen over het dagelijks reilen en zeilen van een dorpsbestuur werden hierbij niet gesteld. Het onderzoeksgebied van archivariissen en rechtshistorici was vaak groter dan een dorp. Veel onderzoeken gingen over een baljuwschap of een waterschap. Een goed voorbeeld van een archivaris met een grote belangstelling voor de plaatselijke historie is de Leidse hoogleraar oudvaderlands recht A.S. de Blécourt. De Blécourt schreef verschillende rechtshistorische studies, waaronder een publicatie in 1902 over de ambachten in Rijnland, Delfland en Schieland. In 1912 deed

⁴⁵ 'Holle, Geert (1866-1936)', website Westfries Genootschap, https://westfriesgenootschap.nl/geschiedschrijving/biografie/biografie_geert_holle.php (25-06-2019).

⁴⁶ 'Holle, Geert (1866-1936)', website Westfries Genootschap, https://westfriesgenootschap.nl/geschiedschrijving/biografie/biografie_geert_holle.php (25-06-2019).

⁴⁷ G. Holle, *Hoorn voor den prins. Oorspronkelijk verhaal uit het begin van den 80-jarigen oorlog* (Amsterdam 1924) 1.

⁴⁸ Nobel, *Besturen op het Hollandse platteland*, 11.

hij onderzoek naar het bestuur van Kralingen. Archivaris S.J. Fockema Andreae, de promovendus van Blécourt, bouwde hier op voort. Hij publiceerde verschillende boeken en artikelen over de waterschapsgeschiedenis.⁴⁹

Zowel De Blécourt als Fockema Andreae maakte zich hard voor onderzoek naar de plaatselijke geschiedenis. Verschillende keren heeft De Blécourt een oproep gedaan aan burgemeesters, secretarissen en archivarissen om de geschiedenis van hun eigen gemeente te onderzoeken en op te schrijven. Fockema Andreae heeft later een belangrijke rol gespeeld bij de Historische Vereniging voor Zuid-Holland. Ook de Haagse gemeentearchivaris en museumdirecteur H.E. van Gelder zag de noodzaak van lokale geschiedschrijving. Hij formuleerde in 1929 een meer theoretische beschouwing over de lokale geschiedenis. Er werd volgens hem minderwaardig gedaan over de plaatselijke historie, terwijl deze juist heel belangrijk is voor de algemene geschiedenis. Als historici algemene thema's willen begrijpen, hebben ze de lokale geschiedenis nodig.⁵⁰

Vijf jaar na de oprichting van Vereniging Oud Hoorn kreeg ook de regio West-Friesland haar eigen historische vereniging. In januari 1923 werd in Hauwert een voordrachtavond georganiseerd door het Departement Hauwert van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen. Er werden verschillende voordrachten gegeven over de West-Friese taal en cultuur en de noodzaak van het behoud hiervan. Er bleek een grote belangstelling te zijn voor het in ere houden van de West-Friese taal en cultuur. En na het verschijnen van de Enkhuizer Courant met daarin een uitvoerig verslag van deze avond, werd het enthousiasme alleen maar groter. De heer V. Kay uit Hauwert stelde voor om een vereniging op te richten, die zich zou inzetten voor het behoud van de West-Friese identiteit. In 1924 nam het Departement Hauwert van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen daartoe uiteindelijk het initiatief. Tijdens de oprichtingsvergadering op 6 augustus 1924 in het Hoornse hotel De Roskam werd Historisch Genootschap Oud West-Friesland opgericht. J.C. Kerkmeijer, voorzitter van Vereniging Oud Hoorn, was één van de belangstellenden. Hij sprak op de vergadering de hoop uit op samenwerking tussen Oud Hoorn en de nieuwe West-Friese vereniging.⁵¹

De gepensioneerde huisarts G.C. van Balen Blanken uit Spanbroek werd gevraagd als voorzitter van de vereniging. Kerkmeijer werd al spoedig voorzitter van de commissie tot behoud van oude bouwwerken, de latere 'Commissie tot bevordering van het landelijk schoon'. Een belangrijk hangijzer voor zowel Oud Hoorn als de commissie Landelijk Schoon was de oude boerderij de Barmhartige Samaritaan in Blokker. Beide historische verenigingen wilden het pand restaureren, maar de eigenaar van de boerderij werkte niet mee. Zowel Vereniging Hendrick de Keyser als de Rijkscommissie voor Monumentenzorg hadden belangstelling voor het pand, maar de situatie bleef ongewijzigd.

⁴⁹ Nobel, *Besturen op het Hollandse platteland*, 11.

⁵⁰ A. Nobel, 'Denk aan de consument', 6.

⁵¹ De Knecht, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 93.

Verschillende leden van Oud West-Friesland wilden geen bemoeienis van de Hoornse stedelingen en in 1933 stelde de bestuursvergadering van Oud Hoorn dat zij de boerderij aan Oud West-Friesland toevertrouwden. Van Balen Blanken wilden een museumboerderij in het pand vestigen, maar het lukte het genootschap niet om het pand aan te kopen. Hoewel Kerkmeijer vond dat Oud Hoorn niet buiten zijn boekje was getreden, vonden veel leden van Oud Hoorn dat de vereniging zich beter met de stad Hoorn kon bemoeien. In 1989 werd de boerderij uiteindelijk volledig gerestaureerd door Stichting Stadsherstel Hoorn.⁵²

De omslag

De groei van het aantal verenigingen aan het begin van de twintigste eeuw ging niet gepaard met een bloeiend verenigingsleven. Sommige historische verenigingen kampten in deze periode met dalende ledenaantallen. Het ledenaantal van Die Haghe daalde van 800 in 1910 naar 383 in 1940. En ook het ledenaantal van Oud-Dordrecht daalde van 75 in 1920 naar 40 tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1941 concludeerde schrijver en leraar Cees Wilkeshuis dat het Nederlandse publiek weinig belangstelling had voor de lokale geschiedenis: 'Het publiek voelde er niet bijster voor.'⁵³ Vereniging Oud Hoorn laat in deze periode eenzelfde ontwikkeling zien (zie *Figuur 1*). Het ledenaantal bleef de eerste tien jaar redelijk gelijk, maar daalde vervolgens tot 86 leden in 1939. Opvallend is de ontwikkeling bij het Westfries Genootschap. Het genootschap werd acht jaar later opgericht dan Vereniging Oud Hoorn, maar had binnen twee jaar meer leden. Het ledenaantal van het Westfries Genootschap bedroeg in 1945 900 leden. Deze sterke groei in de oorlogsjaren is wellicht deels te verklaren door het identiteitsvormende karakter van de vereniging. De West-Friese identiteit bood houvast in een onzekere tijd.

De algemene trend binnen historische verenigingen laat in de jaren voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog een duidelijke daling van ledenaantallen zien. De lokale geschiedschrijving had een nieuwe invalshoek nodig om nieuwe leden te werven. In datzelfde jaar verschenen er vijf boeken in de heemkunde.⁵⁴ Heemkunde is een benadering binnen de lokale geschiedschrijving waarbij de geschiedenis van de stad en voornamelijk het platteland gecombineerd werd met folklore, dialect en natuur. Deze benadering werd volgens Kees Ribbens grotendeels beïnvloed door de opkomst van de nationaal-socialistische ideologie waarin opvattingen over bloed en bodem een belangrijke rol spelen. De nationaal-socialistische ambtenaar en heemkundige Hermannus Reydon kwam naar eigen zeggen

⁵² De Knecht, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 93-96.

⁵³ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 169; Nobel, 'Denk aan de consument', 4.

⁵⁴ H. Heijman, *Heemkunde in Noord-Brabant* (Den Bosch 1941); F. Koster, *Wat is heemkunde? Een algemene oriëntatie ter beleving van ons eigen land* (Amsterdam 1941); H. Reydon, *Wat is heemkunde* (Den Bosch 1941); W. Roukens, *Ons Limburgsch Heem: richtlijnen bij de beoefening der heemkunde* (Lutterade 1941); C. Wilkeshuis, *Wat is heemkunde? wat bedoelt ze? hoe past men haar toe in en buiten de school?* (Amsterdam 1941).

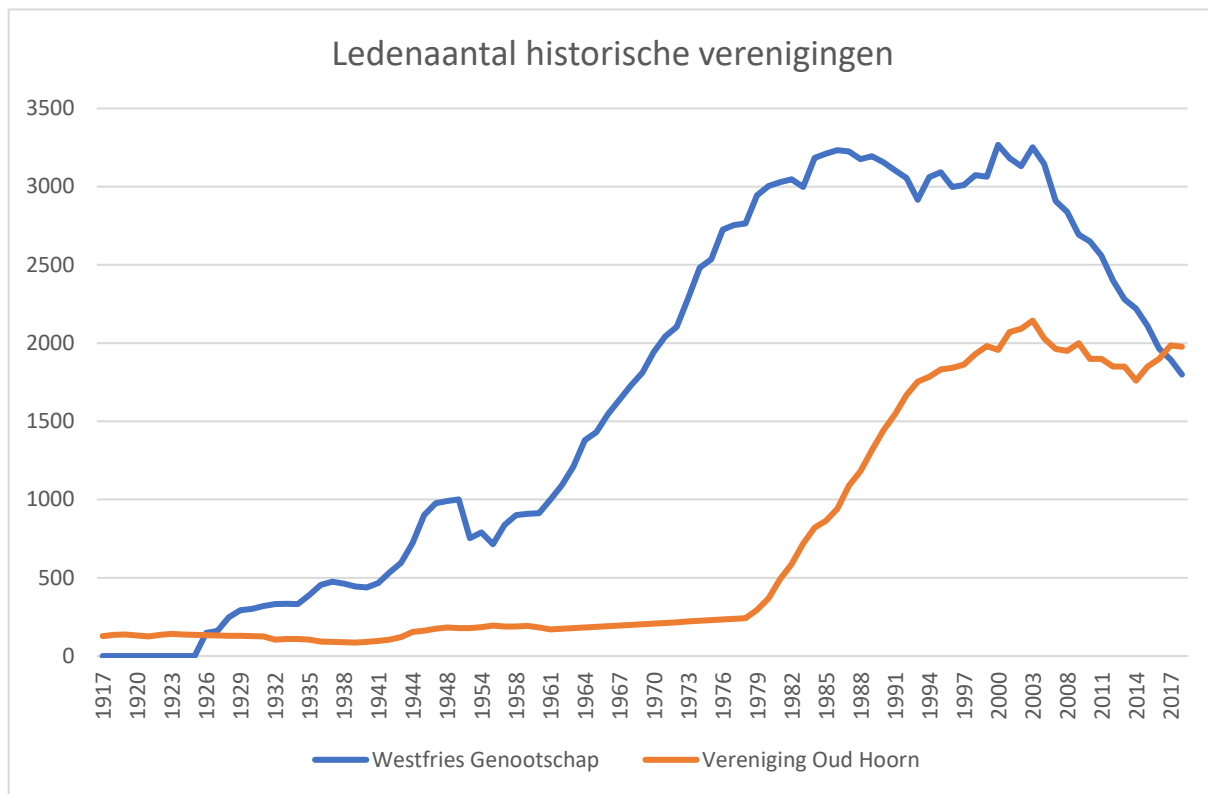
‘op voor de plattelandsbevolking die vaak de schatten van zijn eigen cultuur [zag] vernietigen, of wegslepen door Joodse antiekhandelaren.’ De heemkunde had volgens Reydon het doel om de eigenwaarde te versterken en de eigen cultuur te bevorderen.⁵⁵

Ook geschiedschrijvers die minder achter de nationaal-socialistische ideeën stonden, waren enthousiast over deze nieuwe benadering binnen de geschiedschrijving. Archivaris Hugo Heijman streefde naar ‘een fierheid en liefde voor het heem’. Het behoud en de continuïteit van tradities was daarbij zeer belangrijk. De heemkundige benadering binnen de geschiedschrijving kreeg uiteindelijk in de jaren veertig en vijftig vooral in Noord-Brabant en Limburg voet aan de grond.⁵⁶ Ook in West-Friesland drong deze nieuwe benadering door. In juli 1943 kwam de afdeling Heemkunde van het Ministerie van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming met het plan om een streekcommissie voor Heemkunde op te richten. Kerkmeijer reageerde terughoudend, door te wijzen op de reeds actieve commissies en de financiële problemen die een nieuwe commissie zou opleveren. Een heemkundige streekcommissie is er dus nooit gekomen.⁵⁷ Hoewel het Westfries Genootschap zich nooit heeft gepresenteerd als heemkundige vereniging, zijn het behoud van tradities en de liefde voor de regio wel duidelijk terug te herkennen.

⁵⁵ Ribbens, ‘Historische cultuur in veranderend perspectief’, 31-52, aldaar 46; Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 169.

⁵⁶ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 169-170.

⁵⁷ De Knegt, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956)*, 93-96.

Figuur 1: Het verloop van het ledenaantal van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap vanaf de oprichting tot heden.

Sterke stijging

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond er meer belangstelling voor regionale geschiedenis. Er kwamen vanaf de tweede helft van de jaren zestig ook steeds meer historische verenigingen bij. In de jaren '70 telde Nederland 128 lokale en regionale historische verenigingen. In 1985 waren dit er ongeveer 540 en 1995 verdriedubbelde dit aantal naar 1500 historische verenigingen. Deze groei werd volgens Ribbens deels beïnvloed door ondersteunende instellingen, zoals Fryske Akademy en het Gelders Oudheidkundig Contact. Deze instellingen ontwikkelden hun eigen handleidingen en organiseerden cursussen en werkgroepen voor (nieuwe) historische verenigingen.⁵⁸ Volgens Jos de Haan van het Sociaal Cultureel Planbureau zijn er in 1997 ruim 300.000 mensen lid van een historische vereniging, dat is 3 procent van de Nederlanders van 16 jaar en ouder.⁵⁹ Het totaal aantal historische verenigingen zou volgens een ruwe schatting in 1996 liggen op 6000 verenigingen met ongeveer 1,3 miljoen leden.⁶⁰

Na een korte dip, eind jaren '50, zette het Westfries Genootschap de groei in het ledenaantal voort (zie *Figuur 1*). Rond 1980 bereikte de vereniging een ledenaantal van 3000 en dit aantal bleef de

⁵⁸ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 169-170.

⁵⁹ H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 7; Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 46-47; Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 171.

⁶⁰ Dorsman, 'Regionale geschiedenis in vergelijkend perspectief', 346.

daaropvolgende twintig jaar redelijk gelijk. Het hoge ledenaantal leidde ertoe dat in 1970 een betaalde secretariaatsmedewerker werd aangesteld in de persoon van Neerlandicus Klaas Molenaar. Hij kreeg het eerste jaar onderdak in het Koggehuis in Medemblik en vanaf 1971 kon de vereniging het Timmermansgildehuis aan het Dal in Hoorn huren. Het secretariaat is daar tegenwoordig nog steeds gehuisvest. In 1987 kon het Genootschap het Timmermansgildehuis met de daarbij behorende woning Dal 3 aankopen van de gemeente.⁶¹ Ook het ledenaantal van Vereniging Oud Hoorn groeide in de jaren '70 en '80 aanzienlijk. Het aantal verviervoudigde in tien jaar van 242 in 1978 naar 1181 in 1988 (zie *Figuur 2*).

Door de invloed van gemeentelijke herindelingen nam het aantal verenigingen nog verder toe en werd de concurrentie met bestaande verenigingen groter. Veel kleine dorpen werden onderdeel van een grotere gemeente. Ze gaven als reactie gestalte aan de historische identiteit van hun eigen dorp in de vorm van een historische vereniging.⁶² Ten tijde van de Gemeentewet van 1851 bestond Nederland uit 1200 gemeenten, in 1975 is dit aantal gedaald tot 900 en op 1 januari 2019 heeft Nederland 355 gemeenten.⁶³ Steeds meer dorpen werden onderdeel van een grotere gemeente en richtten hun eigen historische vereniging op. De Historische Kring Ursem is een goed voorbeeld van een vereniging die na een herindeling is opgericht. De gemeente Ursem werd na een gemeentelijke herindeling onderdeel van de nieuwe gemeente Wester-Koggenland, samen met gemeentes Berkhout, Avenhorn en Oudendijk. Deze herindeling vond plaats op 1 januari 1979. Anderhalf jaar later werd in Ursem de Historische Kring Ursem opgericht. Deze stichting heeft zichzelf ten doel gesteld om voorwerpen te verzamelen en te bewaren die van belang zijn voor het verleden van Ursem, Rustenburg en de polder Mijzen. Het werkgebied van de Historische Kring Ursem beperkt zich daarmee tot de voormalige gemeente Ursem.⁶⁴

De sterke stijging in het aantal historische verenigingen werd volgens Kees Ribbens tevens verklaard door 'de overweging dat men van alles wilde vastleggen wat ineens na eeuwen verloren dreigde te gaan door snelle maatschappelijke veranderingen'. Het Nederlandse landschap werd soms letterlijk op de schop genomen door herverkaveling, wegeaanleg, afbraak en het verdwijnen van oude gewoontes en gebruiken. De geschiedenis dreigde naar de achtergrond te verdwijnen en dat was voor veel mensen reden om deze geschiedenis actief te onderzoeken en te beschermen.⁶⁵ Oud-

⁶¹ 'Historie', website Westfries Genootschap, https://www.westfriesgenootschap.nl/genootschap/over_ons/genootschap_historie.php (25-11-2019).

⁶² Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 46-47.

⁶³ M. Duijvendak, 'Ligamenten van de staat? Over regionale identiteit en de taaiheid van de provincie', *BMGN - Low Countries Historical Review* 123 (2008) 342-353, aldaar 352-353; J.W. van Aalst, 'Metadata', 1 januari 2019, website Gemeentenatlas, <https://www.gemeentenatlas.nl/> (25-11-2019).

⁶⁴ 'Stichting', website Historische Kring Ursem, <https://www.historischekringursem.nl/index.php/stichting/> (18-6-2019).

⁶⁵ Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 46.

voorzitter van het Westfries Genootschap en gepensioneerd conrector Klaas Bant signaleert een soortgelijke ontwikkeling in West-Friesland:

‘Wat gebeurt er met het landschap? Als ik nu daar achter kijk, toen ik hier kwam wonen, keek ik (...) langs die stolpboerderij naar de dijk. Toen is daar een schuur gebouwd, omdat die boer meer koeien wilde. En nou is daar nog een schuur aangebouwd, omdat hij nog meer koeien wilde. Dus dat landschap verandert. Hier zaten allemaal sloten in het land, maar er is hier ruilverkaveling geweest, dus alle sloten zijn weg. Het landschap is op alle mogelijke manieren veranderd.’⁶⁶

Een goed voorbeeld van een historische vereniging die werd opgericht na een ingrijpende stedelijke verbouwing in de jaren zestig was de Vereniging Historisch Purmerend. Purmerend werd in de jaren zestig aangewezen als groeikern om het woningtekort in Amsterdam te kunnen oplossen. Er werden heel veel huizen bijgebouwd. Het aantal inwoners steeg van 10.000 in 1960 naar 80.000 in 2017. Ook het stadscentrum moest er aan geloven. 135 huizen en bedrijven werden gesloopt om plaats te maken voor winkelcentrum Willem Eggert City Centrum. Vele historische gebouwen, monumenten en straten verdwenen. In 1971 werd Vereniging Historisch Purmerend opgericht om de historie van de stad in woord en beeld vast te leggen en uit te dragen.⁶⁷

De Historische Kring Heemskerk werd opgericht in 1989 en had in 1996 1600 leden. De HKH is een populaire vereniging door de komst van de Hoogovens in de jaren vijftig. De agrarische woonkern Heemskerk groeide uit tot een verstedelijkt dorp van 30.000 inwoners. Het oude centrum werd gesloopt voor enkele forensen-winkels en -woningen. ‘Door deze ontwikkelingen werd de nostalgie onder de oude Heemskerkers gevoed, terwijl de nieuwe bewoners belangstelling toonden voor het Heemskerk van vroeger dat zij nooit gekend hadden.’⁶⁸ De historische vereniging bood de inwoners van Heemskerk gemeenschappelijke historische houvast, nadat het dorp onherkenbaar veranderde door de komst van de Hoogovens.

Door deze dreiging in de vorm van herverkaveling of de aanleg van wegen, werden historische verenigingen vaak meer actiegericht. Vereniging Oud Enkhuizen begon zich bijvoorbeeld na de Tweede Wereldoorlog actiever te bemoeien met het restauratiebeleid. De houding naar de gemeente toe werd ook kritischer in die periode. De vereniging had op sommige momenten meer weg van een actiegroep. Op het moment dat de burgemeester van Enkhuizen bedacht had om een weg aan te leggen naar het stadhuis en daarmee enkele monumenten op te offeren, kwam de vereniging in actie en werd de krant

⁶⁶ K. Bant, persoonlijk interview, 8 oktober.

⁶⁷ T. Abercrombie-Schoorl, ‘Van de voorzitter’, *Historisch Purmerend* 47 (2018) 2.

⁶⁸ Abeling en Kat, ‘Nostalgie in clubverband’, *NRC-Handelsblad*, 14-9-1995.

erbij gehaald. De weg is er niet gekomen.⁶⁹ Ook Vereniging Oud Hoorn stond in de jaren '70 en '80 vaak op de barricades om de gemeente een halt toe te roepen. Deze acties leverden volgens oud-voorzitter Egbert Ottens naast af- of uitstel van nieuwe projecten, ook veel leden op:

*'Tot in de jaren '70 die club in ene actie gaat voeren. (...) De Oosterkerk plat? Onder geen voorwaarde! Een vier- of tweebaansweg dwars door het havengebied heen? Weg ermee! Nou, uiteindelijk is dat het behoud van het havenkwartier geweest. (..) In de jaren '70, toen ze met die binnenstad bezig waren, toen had Oud Hoorn iets van 300, 400 leden en na die acties in de binnenstad is dat behoorlijk opgelopen.'*⁷⁰

Na de Tweede Wereldoorlog kregen mensen ook meer vrije tijd.⁷¹ Het aantal uren vrijetijdsbesteding steeg in de jaren zestig en zeventig aanzienlijk, waardoor mensen meer tijd konden besteden aan bijvoorbeeld historische verenigingen. Rond 1955 had de gemiddelde Nederlander ongeveer 24 uur per week vrije tijd. In 1962 steeg dit aantal naar 29 uur in de week. Na de introductie van de vrije zaterdag voor werknemers is het aantal in 1975 zelfs gestegen tot 46 uur in de week. De afgelopen jaren ligt dit aantal rond de 47,5. Deze toename geldt niet voor iedere burger. Vooral de groep tussen de 50 en 65 jaar heeft relatief veel vrije tijd gekregen. Daarnaast steeg ook de reële koopkracht per vrij uur, waardoor mensen meer geld hadden om aan vrijetijdsbezigheden te besteden. Ook dit laatste is ongelijk verdeeld over de bevolking. In 1990 besteedde de gemiddelde Nederlander 28% van zijn tijd aan televisie kijken en muziek luisteren, 21% van zijn tijd aan contacten, 12% aan uitgaan (inclusief musea), 11% aan lezen en 10% aan hobby's. Er zijn helaas geen gegevens bekend over het aandeel historische activiteiten.⁷²

Getuigen de vele geïnteresseerden die in de jaren zeventig en tachtig lid werden van een historische vereniging, nam de historische belangstelling onder de bevolking toe. Steeds meer mensen gingen zelf op onderzoek uit en bezochten de plaatselijke archieven. Archiefdiensten en historische verenigingen sprongen in dit gat en verzorgden steeds meer cursussen in oud schrift en genealogie. Tegelijkertijd ontstonden er door de professionalisering van het gebied ook nieuwe instellingen die een begeleidende en ondersteunende rol gingen spelen bij de beoefening van regionale geschiedenis.⁷³ In Noord-Brabant werd bijvoorbeeld een begeleider regionale geschiedbeoefening aangesteld.⁷⁴ Deze professionalisering zien we ook terug in de ontwikkeling van de algemene

⁶⁹ 'Vereniging', website Historische Vereniging Enkhuizen, <https://www.oudenhuizen.nl/geschiedenis> (11-11-2019).

⁷⁰ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

⁷¹ Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 37.

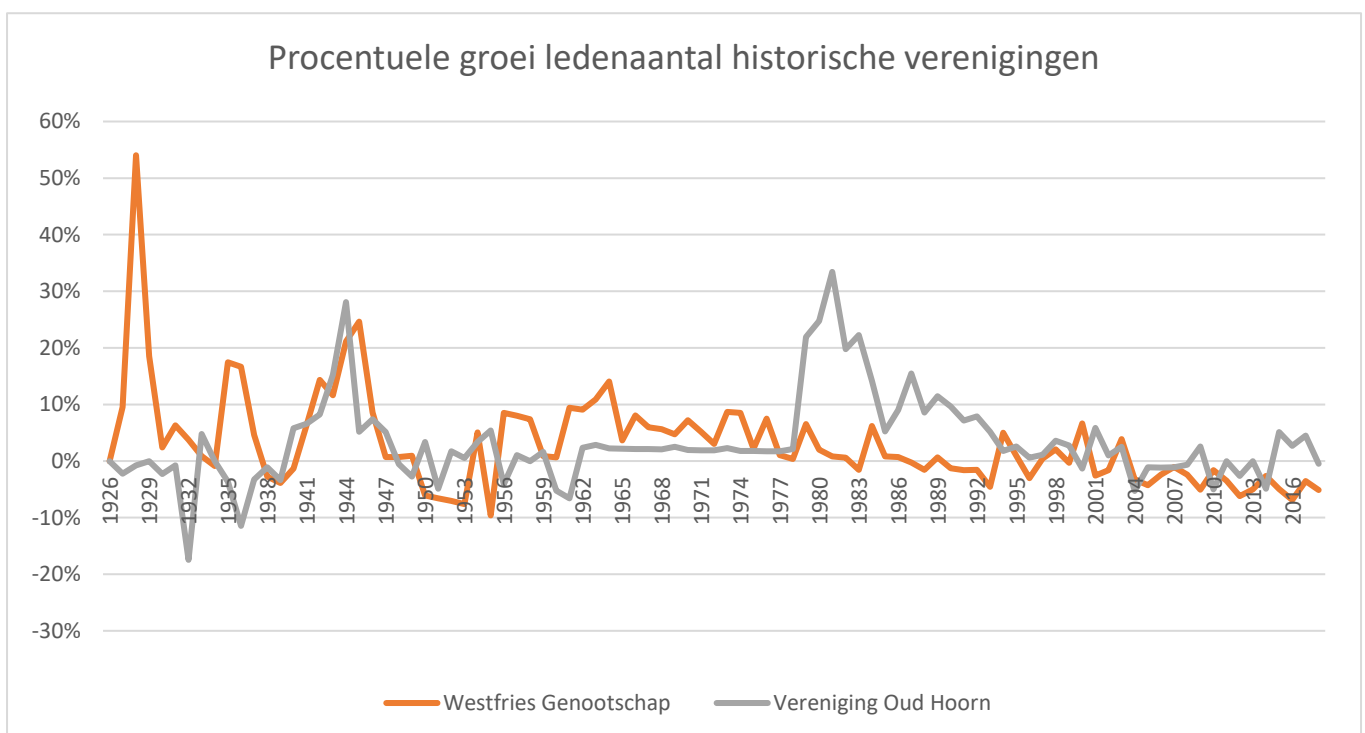
⁷² Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 93; Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 162.

⁷³ Ribbens, 'Historische cultuur in veranderend perspectief', 46-47.

⁷⁴ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 171.

historische cultuur.

Ook het Westfries Genootschap en Vereniging Oud Hoorn zijn naar hun leden toe een meer begeleidende rol gaan spelen. Het Westfries Genootschap organiseert sinds 2007 lezingen onder de noemer De Rijkdom van West-Friesland. Daarnaast heeft het Genootschap een leskist ontwikkeld voor basisschoolleerlingen en leerkrachten om met omgevingsonderwijs aan de slag te gaan.⁷⁵ Vereniging Oud Hoorn biedt naast de cursus bouwkunde, ook hulp bij onderzoek naar bewonersgeschiedenis in de binnenstad van Hoorn. Leden van de werkgroep 'Hoorn, huizen, straten, mensen' bieden iedere donderdagochtend hun hulp aan.⁷⁶

Figuur 2: De procentuele groei van het ledenaantal van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap vanaf 1926 tot heden.

Academische lokale geschiedenis

De academische lokale geschiedenis ontwikkelde zich in eerste instantie onder Britse en Franse historici kort na de Tweede Wereldoorlog uit groeiende belangstelling naar het plattelandleven. De Franse Annales-school deed vooral methodisch-kwantitatief onderzoek naar demografische ontwikkelingen en economische structuren over een langere periode. Ze hielden zich bezig met brede economische, sociale en culturele structuren die het lot van een enkeling bepaalde. Er werd

⁷⁵ 'Activiteiten', website Westfries Genootschap, https://www.westfriesgenootschap.nl/genootschap/genootschap_activiteiten.php (12-11-2019).

⁷⁶ 'Werkgroep Hoorn, huizen, straten, mensen', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/werkgroepen/hhsm/index.php> (12-11-2019).

bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar sterfte- en geboortecijfers of grondbezitsverhoudingen.⁷⁷

In diezelfde periode kwam ook 'microhistory' in opmars. Deze vorm van geschiedschrijving richtte zich, in tegenstelling tot de Annales-school, op kleinere onderzoeksonderwerpen, zoals een persoon, een dorp of een gebeurtenis. Het verschil tussen een microhistory-onderzoek en een specifieke casestudy binnen een groter onderzoek is het soort vragen dat aan de bron wordt gesteld. Volgens historicus Charles Joyner trachten microhistorici grote vragen te stellen aan kleinere onderwerpen, '[ask] large questions in small places'.⁷⁸ Bekende microhistorici zijn Carlo Ginzburg met zijn onderzoek naar een zestiende-eeuwse molenaar en Emmanuel Le Roy Ladurie met zijn onderzoek naar het dertiende-eeuwse stadje Montaillou.⁷⁹ In Engeland probeerden de historici van de Leicester School de dorpsamenlevingen zo compleet mogelijk te beschrijven. Onder leiding van historicus W.G. Hoskins werd er vooral micro-sociaal onderzoek gedaan naar mens en mentaliteit in plaats van naar cijfermateriaal en theoretische concepten.⁸⁰ In dit onderzoek werden verschillende domeinen gecombineerd, zoals economie, religie en sociale structuren.⁸¹

Internationaal wetenschappelijk historisch onderzoek begon zich dus steeds meer te richten op het gewone volk en op de perifere samenlevingen. Een ontwikkeling die zich later ook voordeed binnen de alledaagse historische cultuur. In de economische en sociale geschiedenis werd de waarde van gedetailleerd onderzoek het eerst herkend. Later sloten politieke, architectuur- en culturele geschiedenis zich aan. De opkomst van computers en databases hebben het veelal seriële onderzoek dat hiermee gepaard ging, gestimuleerd.⁸² Ook in Nederland werden de historici vanaf de jaren '60 beïnvloed door deze nieuwe stroming. De Franse Annales-school werd in Nederland geïntroduceerd door de Wageningse historicus B.H. Slicher van Bath die in 1954 een boek publiceerde over de geschiedenis van Overijssel van 1600 tot 1930. Voor dit onderzoek verzamelde hij data over onder andere de bevolkingssamenstelling, de grootte van bedrijven, de lonen en de verdeling van het grondbezit. Hij introduceerde hiermee een meer structurele benadering van de regionale geschiedenis met een historisch-demografisch component. Het werk van Slicher van Bath en van zijn Wageningse school stond vooral bekend om de regionaal-agrarische invalshoek en kwantitatieve aanpak.⁸³

'Onder invloed van de Franse Annalesschool gingen wetenschappers veel sterker methodisch

⁷⁷ A. Doedens e.a., *De strijd om het bestaan. Bijdragen tot de lokale geschiedenis van Nederland in de eerste helft van de negentiende eeuw* (Diemen 1983) 8-9.

⁷⁸ C.W. Joyner, *Shared Traditions: Southern History and Folk Culture*, (Urbana 1999) 1.

⁷⁹ J. Tosh, *The Pursuit of History* (Londen en New York 2013) 81-83.

⁸⁰ Doedens, *De strijd om het bestaan*, 8-9.

⁸¹ G. Schutte, 'Lokale geschiedenis: lering en vermaak', in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 9-26, aldaar 14-15.

⁸² M. Duijvendak, *Wijde horizon, scherpe blik. Regionale geschiedenis en Noord-Nederland, over rurale problematiek, sociale wetenschap en geschiedschrijving* (Groningen 2002) 6-11; Schutte, 'Lokale geschiedenis: lering en vermaak', 14-15.

⁸³ Dorsman, 'Regionale geschiedenis in vergelijkend perspectief', 346.

te werk.’ Volgens historicus Arjan Nobel werd het verschil tussen amateurs en professionals hierdoor steeds groter. Een goed voorbeeld van deze ontwikkeling is het artikel ‘De geschiedenis en de amateur’ van de provinciaal archiefinspecteur Jaap van der Gouw uit 1969.⁸⁴ In dit artikel beschreef Van der Gouw de verhouding tussen amateurhistorici en specialisten binnen de geschiedwetenschap en de verschillen tussen beide groepen. Tegelijkertijd blijkt uit het artikel van Van der Gouw dat professionals wel hun kennis wilden delen met het brede publiek. Er werden bijvoorbeeld verschillende studiedagen georganiseerd over regionale geschiedbeoefening. In 1967 werd Stichting Contactcentrum voor Regionale en Lokale Geschiedbeoefening in Noord- en Zuid-Holland opgericht. Het Contactblad moest een blad worden van wetenschappelijk niveau over bronnen, literatuur en archieven over de lokale geschiedenis. ‘Voor de toekomst dacht men zelfs aan één of meer universitaire leerstoelen.’⁸⁵ Het innemen van een begeleidende en ondersteunende rol, zien we door professionalisering ook bij historische verenigingen ontstaan.

In 1990 constateerde de Groningse hoogleraar Pim Kooij dat de lokale geschiedenis zeer populair is. Zowel het aantal beoefenaars als het aantal publicaties steeg. Dit kwam volgens hem vooral door het werk van lokale en regionale studiekringen. Bij de lokale geschiedenis ontbrak het echter aan theoretische reflectie: ‘Wat is dorpsgeschiedenis nu eigenlijk en hoe moet het beoefend worden?’ Volgens Kooij zouden historici de samenhang tussen (de verandering in) politieke en sociale verhoudingen, economische structuur en mentaliteit moeten bestuderen. Het onderwerp moest daarbij worden beperkt in tijd en ruimte. Deze ‘histoire totale’ is in Nederland bekend geworden onder de van historicus Jan Romein afkomstige term integrale geschiedenis.⁸⁶ Regionale geschiedenis wordt daarmee een benaderingswijze en niet zozeer een afbakening van het gebied waar de geschiedenis over gaat.⁸⁷

Het concept van de integrale geschiedenis dat Kooij hanteert, is door verschillende historici overgenomen. Zowel Gerrit Schutte, als A. Th. Van Deursen deden onderzoek naar het Hollandse dorp Graft in de zeventiende en achttiende eeuw. In beide studies staat het dagelijkse leven van de dorpsbewoners en hun (veranderende) mentaliteit centraal. Ook het proefschrift van Arjan Nobel, *Besturen op het Hollandse platteland. Cromstrijen 1550-1780* (2012) wordt door historicus Marcel IJsselstein onder integrale geschiedenis geplaatst. Hoewel Nobel zich in zijn onderzoek alleen op het bestuurlijke aspect richt en vanuit zijn casus vergelijkingen maakt met andere Hollandse dorpen.⁸⁸

⁸⁴ J.L. van der Gouw, ‘De geschiedenis en de amateur’ in: *Verslag van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland over 1969* (Den Haag 1970) 13-43.

⁸⁵ Nobel, ‘Denk aan de consument’, 9-10.

⁸⁶ IJsselstein, ‘Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.’, 56; Dorsman, ‘Regionale geschiedenis in vergelijkend perspectief’, 353-357; P. van Cruyningen, ‘A Cat with Nine Lives’ in: *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 2 (2014) 131-152, aldaar 140.

⁸⁷ Duijvendak, *Wijde horizon, scherpe blik*, 6-11.

⁸⁸ IJsselstein, ‘Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.’, 58.

De laatste paar jaren zijn er ook enkele boeken verschenen met een breder geografisch perspectief, zoals *Geschiedenis van de Zaanstreek* door historici E. Beukers en C. van Zijl. En recentelijk verscheen *Broek en Waterland. Regionale samenwerking en conflicten 1282-1811* onder redactie van historicus Loek Zoon. De uniciteit van het dorp of de regio staat in deze boeken niet langer centraal, maar eerder de relaties tussen dorpen en regio's binnen een bepaald gebied.⁸⁹ Het theoretische concept 'biografie van het landschap' sluit hier goed bij aan en wordt in steeds meer historische projecten toegepast. Volgens IJsselstein wordt in een landschapsbiografie 'vanuit een langetermijnperspectief gekeken naar de transformaties die een bepaald gebied heeft ondergaan en de wijze waarop daarbij met het verleden is omgegaan.' Verschillende disciplines kunnen hierbij worden gecombineerd, zoals economische, sociale, culturele en politieke ontwikkelingen.⁹⁰

⁸⁹ E. Beukers, C. van Zijl e.a., *Geschiedenis van de Zaanstreek* (Zwolle 2012); L. Zoon ed., *Broek en Waterland. Regionale samenwerking en conflicten 1282-1811* (Hilversum 2019); IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.', 58-59.

⁹⁰ IJsselstein, 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel.', 59.

2. De invloed van regionale identiteit

Uit het vorige hoofdstuk blijkt dat historische verenigingen een belangrijke band hebben met de plaats of regio waar zij gevestigd zijn. Het Westfries Genootschap is een regionale vereniging en focust zich op de gehele regio West-Friesland. Vereniging Oud Hoorn is een stedelijke vereniging en focust zich op de stad Hoorn. Zowel de regio en de stad als de verenigingen hebben een eigen identiteit. Volgens historicus Kees Ribbens neemt het identiteitsvormende karakter van de historische cultuur af. Welke rol speelt identiteit bij de West-Friese verenigingen en wat is de invloed van de lokale en regionale identiteit? De identiteit van een vereniging zou een belangrijke rol kunnen spelen in de keuzes en afwegingen die binnen de vereniging gemaakt worden. Met welk soort geschiedenis houden het Westfries Genootschap en Vereniging Oud Hoorn zich bezig en wie vormen de achterban van beide verenigingen?

Identiteit

Identiteit is een zeer breed begrip.⁹¹ Het is daarom belangrijk om een duidelijke definitie te hanteren. In deze scriptie definieer ik identiteit als *de identificatie met kenmerken, ideeën en eigenschappen van een bepaalde persoon, groep of beweging*. Een persoon kan zich bijvoorbeeld identificeren met de normen en waarden van een instelling of een politieke partij en deze normen en waarden deels overnemen. Iemand behoort echter niet tot één sociale groep, maar is onderdeel van een familie, een vriendenkring, een levensbeschouwing, een woonplaats, een land, etc. Deze verschillende groepen hebben allen hun eigen kenmerken, ideeën en eigenschappen. Iedere persoonlijke identiteit is in feite een combinatie van elementen uit verschillende, soms overlappende, sociale kaders.⁹² ‘Anders gezegd, mensen spelen verschillende rollen op verschillende podia en in verschillende relaties.’⁹³ De toe-eigening van een identiteit is hierdoor een continu doorlopend proces.

Tegelijkertijd zijn er kenmerken, ideeën en eigenschappen te noemen die beeldvormend zijn voor een persoon, groep of beweging. Historicus Maarten Duijvendak vergelijkt dit met een rol in een theaterstuk. De rol van een acteur wordt pas zichtbaar én herkenbaar door de tekst, kostuums en rekwisieten die hij op het podium gebruikt.⁹⁴ Hetzelfde geldt voor kenmerken, ideeën en eigenschappen die samen een herkenbare identiteit vormen. Door deze kenmerken zijn mensen te onderscheiden van anderen. Identiteit houdt volgens taalkundige Leonie Cornips en antropoloog Irene Stengs ‘onontkoombaar een even vanzelfsprekend onderscheid in met andere mensen’. Het maken en benadrukken van verschillen en stereotypering zorgen voor gevoelens van gemeenschappelijkheid en

⁹¹ M. Grever en K. Ribbens, *Nationale identiteit en meervoudig verleden* (Amsterdam 2007) 21.

⁹² Grever en Ribbens, *Nationale identiteit en meervoudig verleden*, 22-23.

⁹³ Duijvendak, ‘Ligamenten van de staat?’, 343.

⁹⁴ Duijvendak, ‘Ligamenten van de staat?’, 343.

vormen een belangrijke grondslag voor de constructie van een (groeps-)identiteit.⁹⁵ Aan de ene kant blijft een identiteit zich dus ontwikkelen door de tijd heen en aan de andere kant blijft deze relatief gelijk.

Identiteit is sterk verweven met geschiedenis. Om te bepalen wie 'we' zijn, wordt er vaak bewust of onbewust naar het verleden gekeken. In welke omstandigheden is een groep ontstaan en hoe verschillen zij van anderen? Volgens historicus en socioloog Charles Tilly biedt de geschiedenis mogelijkheden om een identiteit te construeren. 'History leaves space open for the creative talent of identity builders.'⁹⁶ In sommige gevallen kan de geschiedenis de constructie van een identiteit echter ook bemoeilijken. Wanneer minderheden niet of eenzijdig terugkomen in de geschiedenisboeken dan is het construeren van een identiteit lastiger. Volgens de Amerikaanse mensenrechtenactivist Malcolm X was één van de belangrijkste redenen dat zwarte Amerikanen werden onderdrukt in de jaren zestig, het feit dat zij in de 'witte' Amerikaanse geschiedenis niet voorkwamen. 'If we don't go into the past and find out how we got this way, we will think that we were always this way.'⁹⁷

Volgens Ribbens heeft iedere cultuur zijn eigen herinneringen. Deze herinneringen 'verwijzen naar ervaringen en opvattingen die bij elkaar opgeteld bijdragen aan de collectieve identiteit.'⁹⁸ Om als groep een collectieve identiteit te creëren, moet er volgens historicus John Tosh een gedeelde interpretatie bestaan van de gebeurtenissen die de groep over de tijd heen hebben gevormd. Dit kan een gedeelde oorsprong zijn of bepaalde symbolische momenten. Zonder deze gedeelde interpretatie zullen mensen zich ook niet binden aan de groep. Sociale groepen hebben een gedeeld verleden nodig, maar ook een verhaal dat het heden rechtvaardigt; soms gaat dit verhaal tegen de historische accuraatheid in.⁹⁹ Een bekend voorbeeld van een verhaal dat ingaat tegen de historische accuraatheid is 'the invented tradition' van historicus Eric Hobsbawm. In zijn gelijknamige boek beschrijft Hobsbawm hoe natiestaten tradities ontwikkelden om een nationale identiteit te construeren. De Schotse kilt is bijvoorbeeld een belangrijk onderdeel van de Schotse identiteit. Hoewel deze traditie terug lijkt te grijpen naar het Keltische verleden, wordt de kilt pas sinds de zestiende eeuw gedragen in Schotland.¹⁰⁰

Naast gedeelde herinneringen en verhalen speelt erfgoed een belangrijke rol bij identiteitsvorming. 'Erfgoed versterkt onze nationale identiteit, onderscheidt ons van anderen en maakt ons uniek', aldus cultuurwetenschapper Rob van der Laarse.¹⁰¹ Ribbens vraagt zich af in

⁹⁵ L. Cornips en I.L. Stengs, 'Regionale identiteit: het belang van het lokale voor de beleving van wie we zijn', *Idee: wetenschappelijk tijdschrift D'66* 5 (2010)10-13, aldaar 11-12.

⁹⁶ Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 343-344.

⁹⁷ Tosh, *The Pursuit of History*, 5.

⁹⁸ Ribbens, 'Historische cultuur in een veranderd perspectief', 31.

⁹⁹ Tosh, *The Pursuit of History*, 3.

¹⁰⁰ H. Trevor-Roper, 'The Invention of Tradition: The Highland Tradition of Scotland', in: E. Hobsbawm en T. Ranger, *The Invention of Tradition* (Cambridge 2003) 15-42, aldaar 15.

¹⁰¹ R. van der Laarse, 'Erfgoed en de constructie van vroeger', in: R. van der Laarse (ed.), *Bezeten van vroeger. Erfgoed, identiteit en musealisering* ((Amsterdam 2005) 1-28, aldaar 15.

hoeverre deze gemeenschappelijke herinneringen, verhalen en dit erfgoed collectief zijn. Een gebeurtenis kan namelijk voor iedereen dezelfde zijn; de manier van interpreteren van deze gebeurtenis is voor iedereen anders.¹⁰² Dit maakt het lastig om te spreken van de Nederlandse identiteit. Cultuurhistoricus Willem Frijhoff ziet juist deze verscheidenheid en tegengestelde belangen als de ingrediënten die een groepsidentiteit vormen en die in de cultuur steeds ter discussie staan. Historici moeten volgens hem 'elke vorm van reductionisme tot een eenheidsbeeld' vermijden. Een groepsidentiteit bestaat namelijk uit verschillende individuele zelfbeelden.¹⁰³

Individuele en groepsidentiteiten staan in constante wisselwerking met elkaar. Een groepsidentiteit bestaat uit verschillende individuele identiteiten, die weer bestaan uit verschillende groepsidentiteiten. Identiteit is volgens erfgoed specialist Michiel Flooren een construct dat altijd in de context van het verhaal geplaatst moet worden. Er is geen sprake van een vaststaande identiteit. 'Regions are not "out there" waiting to be discovered; they are our (and other's) constructions.'¹⁰⁴ Volgens historicus Chris Lorenz kunnen mensen hun identiteit niet 'vinden', maar vormen zij hun eigen identiteit 'in een reconstructie van het verleden vanuit hun visie op het heden, met het oog op de toekomst'. Met andere woorden, een identiteit wordt gevormd door de hedendaagse visie op het verleden.¹⁰⁵ Ook Lorenz beschouwt identiteit als een maakbaar proces. De theorie van Lorenz is sterk beïnvloed door het werk van de Duitse historicus Hermann Lübke. Volgens Lübke kunnen mensen tot een bepaalde hoogte omgaan met veranderingen. Maar wanneer de leefomgeving te sterk verandert, dan is de mens bang om zijn identiteit te verliezen. Om dit te voorkomen, zoekt de mens in deze continu veranderende maatschappij naar houvast, in de vorm van het verleden.¹⁰⁶

Provincie versus regio

Niet alleen personen of groepen kunnen een identiteit hebben, ook naties, regio's en provincies hebben een eigen identiteit. En net als andere groepsidentiteiten wordt ook deze identiteit gevormd uit meerdere individuele identiteiten. Toch heeft iedere regio of provincie zijn eigen herkenbare kenmerken, tradities en gewoontes. Nu is het volgens historicus Maarten Duijvendak 'merkwaardig gesteld met de provincie in Nederland.' Er is onder de bevolking over het algemeen weinig belangstelling voor de provincie. De opkomstcijfers voor de Provinciale Staten zijn iedere keer vrij laag

¹⁰² I. Jacobs en K. Ribbens, *Geschiedenis is van iedereen. Uitgevonden tradities, hergebruikt verleden* (Utrecht 2001) 11-12.

¹⁰³ W. Frijhoff, 'Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning', *Bijdragen en mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 107 (1992) 614-634, aldaar 633-634.

¹⁰⁴ M. Flooren, 'Verbindend verleden. De betekenis van cultureel erfgoed (h)erkend', *MMNieuws* 2 (2011) 4-6, aldaar 5.

¹⁰⁵ Grever en Ribbens, *Nationale identiteit en meervoudig verleden*, 23.

¹⁰⁶ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 132.

ten opzichte van de Tweede Kamerverkiezingen en de Gemeenteraadsverkiezingen. Tegelijkertijd is de populariteit van regionale kranten en omroepen gestegen, hetzelfde geldt voor de streektaal.¹⁰⁷

Deze schijnbare paradox komt volgens taalkundige Leonie Cornips en antropoloog Irene Stengs voort uit de provincie-indeling van Nederland. Omwille van bestuurbaarheid is Nederland ingedeeld in gemeenten en provincies. Deze provinciegrenzen zijn geen cultuur-historische grenzen, maar in eerste instantie bestuurlijke en juridische grenzen. De taal, cultuur en geschiedenis van een gebied vallen niet per definitie samen met de grenzen van een provincie. 'Sterker nog: ze reiken vaak over provinciegrenzen heen of ze vormen kleinere eenheden binnen de provincie.'¹⁰⁸ Naast streektaal is feest een belangrijk element van de streekgebonden identiteit. Carnaval wordt bijvoorbeeld niet alleen in de provincie Limburg gevierd, maar in de gehele zuidelijke regio.¹⁰⁹ Toch is er wel sprake van een herkenbare provinciale identiteit, zoals in Friesland of in Groningen. Dit komt volgens Cornips en Stengs doordat veel cultuurpolitiek op provinciaal niveau georganiseerd en bestuurd wordt.¹¹⁰

Een goed voorbeeld van cultuurpolitiek op provinciaal niveau is de ontwikkeling van de provinciale historische canons. Naast de vele lokale canons heeft nu ook iedere provincie een canon. Gezien de verkoopcijfers, zijn deze canons sterk in trek bij het publiek.¹¹¹ Op de website 'entoen.nu' van de Canon van Nederland staan alle canons bij elkaar. Het is opvallend dat de provincie Noord-Holland als één van de weinigen geen eigen canon heeft. Het gebied wordt opgedeeld in verschillende regio's met bijbehorende canons, waaronder Waterland, de Zaanstreek en Kennemerland. Dit in tegenstelling tot Friesland en Limburg waar maar één canon beschikbaar is.¹¹² Deze opdeling komt waarschijnlijk voort uit het ontbreken van een (Noord-)Hollandse identiteit. Rijksarchivaris Bert van 't Hoff signaleerde dit fenomeen al in de jaren '40 van de vorige eeuw. Hollanders voelen nauwelijks een band met hun gewest. Hij schreef dit toe aan het feit dat de Hollandse geschiedenis vaak gelijk werd gesteld aan de nationale geschiedenis. Dit had deels te maken met de bijzondere positie die dit gewest speelde binnen de Republiek. Hierdoor hebben zowel Noord- als Zuid-Holland geen duidelijke 'provinciale' geschiedenis.¹¹³

In de inleiding van *Geschiedenis van Holland* constateerde historicus Thimo de Nijs dat Holland lang heeft moeten wachten op een provinciale geschiedenis. Dit komt omdat de inwoners van zowel Noord- als Zuid-Holland zich 'minder sterk met hun gewest (lijken) te vereenzelvigen dan bijvoorbeeld

¹⁰⁷ Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 342.

¹⁰⁸ Cornips en Stengs, 'Regionale identiteit', 12.

¹⁰⁹ Ibidem, 13.

¹¹⁰ Ibidem, 12.

¹¹¹ Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 348.

¹¹² 'Regiocanons', website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/regiocanons> (25-11-2019).

¹¹³ Nobel, 'Denk aan de consument', 6; Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 348.

Friezen, Limburgers en Brabanders.¹¹⁴ Het is kenmerkend dat Holland één van de laatste provincies was waar een overkoepelende provinciale historische vereniging werd opgericht. In navolging van 't Hoff verklaart de Nijs deze situatie door de verscheidenheid aan regionale en lokale identiteiten en het sterk verstedelijkte karakter van deze provincie. Hollanders hebben meer met hun stad dan met hun provincie. Door de sterke urbane groei zal dit proces de komende jaren toenemen.¹¹⁵ Volgens Duijvendak is het opvallend dat zowel Van 't Hoff als De Nijs geen link heeft gelegd met de heterogene achtergrond van Hollanders. Veel inwoners uit Holland hebben een migrantenachtergrond en zijn door de jaren heen naar Holland toe getrokken. Veel migranten hebben zich aangepast aan de plaatselijke bevolking, maar hielden een band met hun thuisland. Dit zou ook een verklaring kunnen zijn voor de afwezigheid van een sterke Hollandse identiteit.¹¹⁶

Tegelijkertijd is er in Europa een andere ontwikkeling gaande. Mensen voelen zich momenteel sterk verbonden met hun eigen streek, dorp of stad. Dialect, lokale geschiedenis, streekgerechten en plaatsgebonden feesten kunnen rekenen op een brede belangstelling. Volgens Leonie Cornips en Irene Stengs is er sprake van een versterkt regionalisme. 'In het Europa van na de Tweede Wereldoorlog, waarin de natiestaat in het voordeel van de Europese Unie veel van haar oorspronkelijke beslissingsbevoegdheden heeft moeten inleveren is regionalisme een steeds sterker wordende emotionele en politieke kracht geworden.' Het beschermen van streektalen en het in stand houden van culturele diversiteit maken zelfs deel uit van het beleid van de Europese Unie. Door processen van mondialisering en bureaucratisering voelen veel mensen zich bedreigd en vervreemd. Door de mondialisering ontwikkelen zich overal op de wereld nieuwe culturele groepssamenstellingen, waardoor een herdefiniëring van identiteiten ontstaat. 'Overal in Europa worden plaatsgebonden identiteiten op meerdere niveaus nadrukkelijker ingevuld en uitgedragen.'¹¹⁷ Dit versterkt regionalisme heeft ook invloed op de betrokkenheid bij de provincie. De regio wordt voor veel mensen belangrijker.

De identiteit van de verenigingen

Ook in West-Friesland speelt deze bijzondere verhouding tussen regio en provincie. Als onderdeel van Noord-Holland, heeft ook West-Friesland een eigen canon. De provinciale identiteit is hier minder sterk aanwezig. Inwoners van West-Friesland zijn meer gericht op hun stad of hun dorp. Oud-voorzitter van Vereniging Oud Hoorn Egbert Ottens, werkzaam geweest bij de gemeente Amsterdam, geeft in het

¹¹⁴ T. de Nijs, 'Een geschiedenis van Holland. Inleiding', in: T. de Nijs en E. Beukers (ed.), *Geschiedenis van Holland I* (Hilversum 2002) 9-11. Zie ook: Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 348.

¹¹⁵ Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 352-353.

¹¹⁶ Duijvendak, 'Ligamenten van de staat?', 348; Nobel, 'Denk aan de consument', 6.

¹¹⁷ Cornips en Stengs, 'Regionale identiteit', 10.

interview aan dat hij dit regionalisme juist heel erg waardeert. Hij is van mening dat het de taak is van de provincie om de regionale identiteit van de verschillende gebieden te stimuleren.

‘De provincie doet daar veel te weinig aan. (...) Zorg nou ook, dat je dat stimuleert. Amsterdam red zich wel, maar Kennemerland is toch een heel eigen gebied. De Kop van Noord-Holland, dus boven Hoorn is ook een eigen gebied. Ga nu op die regio’s in. Stimuleer nu het eigene van de regio’s. Westfriesland, probeer dan die eigen cultuur die er achter zit, probeer die te stimuleren.’¹¹⁸

Hoewel een identiteit constant in ontwikkeling is, zijn er toch een aantal kenmerken en eigenschappen die het ‘eigene van de regio’ omvatten. In de canon van West-Friesland is er zelfs een venster gewijd aan het Westfrieze karakter. Veel Westfriezen zijn trots op hun West-Fries-zijn. Maar wat definieert een West-Fries? ‘Wie dat vraagt, verraadt zichzelf. (...) Een echte West-Fries stelt die vraag niet.’¹¹⁹ Het gaat volgens de makers van de canon om het feit dat je in West-Friesland, binnen de Omringdijk, geboren bent. Toch noemen ze ook enkele West-Frieze eigenschappen. West-Friezen zouden gelijkmatig zijn in zowel hun dagelijks leven als in hun godsdienstige leven. Het eentonige landschap van dit gebied zou hier de oorzaak van zijn. ‘Dat nodigt niet uit tot uitbundigheid, maar ook niet tot radicale denkbeelden of andere 'overdreven' gevoeligheid.’ De meeste protestanten in dit gebied waren vrijzinnig en de katholieken hadden weinig op met devotie.¹²⁰

Daarnaast staan Westfriezen bekend om hun onafhankelijkheid. Deze vrijheidszin wordt vaak toegeschreven aan de eeuwenlange, afgezonderde positie van dit gebied, afgescheiden van Holland door de vele moerassen, meren en plassen. Dit gevoel werd versterkt door de onafhankelijke positie die West-Friesland in de middeleeuwen had. In de periode 1000 tot 1300 waren de West-Frieze boeren in strijd met de Hollandse graven over het Westfrieze grondbezit. Ondanks het grote leger aan Hollandse zijde bleven de Westfriezen lang onafhankelijk. Die vrijheidszin bleef voortbestaan ook nadat West-Friesland in 1288 was onderworpen. Het gebied heeft in zijn geschiedenis ook geen adel gekend in tegenstelling tot de meeste andere gebieden in Nederland.¹²¹

De onafhankelijkheid van de Westfriezen wordt ook in het jaarboek *West-Friesland Oud en Nieuw* van 1926 aangehaald:

¹¹⁸ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹¹⁹ ‘Het Westfrieze Karakter’, website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/noord-holland/west-friesland/het-westfrieze-karakter> (25-11-2019).

¹²⁰ Het Westfrieze Karakter’, website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/noord-holland/west-friesland/het-westfrieze-karakter> (25-11-2019).

¹²¹ Het Westfrieze Karakter’, website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/noord-holland/west-friesland/het-westfrieze-karakter> (25-11-2019).

‘Het isolement, waarin West-Friesland zoo lang verkeerde, heeft gemaakt dat het karakter der inwoners bleef, wat het was in den tijd van den strijd met de Hollandsche graven. De West-Friezen, verspreid wonende in hun streek, die zooveel meren, poelen en moerassen bezat, bleven zich met taaie volharding verzetten tegen de vreemde overheersching. En toen ze tenslotte moesten opgeven, bleef het toch nog, zelfs tot aan de revolutie, die een einde maakte aan de Republiek der Zeven vereenigde gewesten Holland en West-Friesland. De West-Friezen bleven hun karakter behouden: in zichzelf gekeerd, stug en stijf, trouwhartig en eerlijk, maar wars van alle uiterlijke vormen en complimenten.’¹²²

Ook de leden van het Westfries Genootschap lijken zich te herkennen in de karaktereigenschappen van de Westfries.

De oorsprong van het West-Friese karakter toont veel gelijkenissen met de Keltische oorsprong van de Schotse kilt. De identiteit van de West-Friezen werd direct teruggekoppeld aan de middeleeuwse bewoners van dit gebied. Het is opvallend dat het ontstaan van deze ‘invented tradition’ samenviel met het moment dat West-Friesland rond 1850 bereikbaar werd voor de rest van het land. De Omringdijk vormde vanaf het einde van de negentiende eeuw geen barrière meer. Vooral de ontwikkeling van het spoor speelde een belangrijke rol. Op het moment dat andere mensen West-Friesland binnen kwamen, trokken de West-Friezen naar elkaar toe. ‘Daar eerst zeer laat spoorlijntjes hen en hun land verbinden met het wereldverkeer, werd zeer veel in hun taal, hun zeden en gebruiken bespaard voor nivelleering. Daardoor bleven ook zoo vele uitdrukkingen en woorden leven, die nergens elders worden gehoord.’¹²³

Het leven op het platteland bleef nog kleinschalig en overzichtelijk, maar in 1920 kwam de definitieve kentering door motorisering en mechanisering. Dit was voor enkele West-Friezen de aanleiding om de cultuur en identiteit van West-Friesland te beschermen voor de toekomst en het Historisch Genootschap Oud West-Friesland op te richten. De West-Friese identiteit speelt dus een belangrijke rol bij het ontstaan en de ontwikkeling van het Westfries Genootschap. De huidige voorzitter van het Westfries Genootschap en gepensioneerd accountant Jan Smit is lid geworden van de vereniging uit belangstelling voor de cultuurhistorie en voor zijn eigen omgeving: ‘West-Friesland dat heeft m’n hart. Dat gaat om het landschap, dat gaat om de historie. (...) En de West-Friezen die liggen me gewoon goed.’ Ook oud-voorzitter van het Westfries Genootschap en gepensioneerd

¹²² J. Schuitemaker Cz., ‘Eenige Westfriesche woorden, zegswijzen en spreekwoorden.’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1926) 14-19, aldaar 14.

¹²³ K. Ruijterman, ‘Het Historisch Genootschap ‘Oud-Westfriesland’ in zijn 1^e lustrum’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1930) 13-21, aldaar 14.

journalist Volkert J. Nobel identificeert zich met de West-Friese identiteit. Hij legt uit waarom hij lid is geworden van de vereniging:

‘Omdat ik me gewoon Westfries voelde. Het Historisch Genootschap was er, dat kende ik ook, want een broer van mijn opa die was daar lid van, ome Klaas en daar kwam ik nog al eens. (...) En dan zag je dus die bundels bij hem in de boekenkast staan, ik nam er ook wel eens een mee naar huis om te lezen en dan sluit je je aan als lid.’¹²⁴

De stad Hoorn is onderdeel van de regio West-Friesland, maar veel inwoners van Hoorn identificeren zich niet met de regio maar met de stad. Volgens Egbert Ottens voelen veel inwoners van Hoorn zich verheven boven de mensen op het platteland: ‘Want dat waren boeren en de echte Horinezen dat waren stadgers. (...) Om dat onderscheid te maken.’¹²⁵ Dit verschil was vroeger nog groter dan tegenwoordig. Ottens vertelt vervolgens over de situatie voor de Tweede Wereldoorlog. Hoorn had op dat moment 13.000 inwoners, maar gedroeg zich als een grote stad. West-Friesland bestond toen uit ongeveer 40 gemeentes, waarvan Hoorn één van de grootste was: ‘Als de burgemeester van Hoorn dan een vergadering had met alle andere burgemeesters, één of twee keer per jaar, dan was hij dus de primus inter pares, daar gedroeg hij zich ook echt naar.’¹²⁶

De inwoners van Hoorn waren dus meer gericht op de stad, maar wat definieert een Horinees? De geschiedenis bleek ook voor de inwoners van Hoorn een welkome inspiratiebron voor identiteitsvorming. Net als de West-Friezen keken ook de Horinezen naar het verleden. Hoorn staat vooral bekend om zijn bloeitijd tijdens de Gouden Eeuw. Zowel de Verenigde Oost-Indische Compagnie als de Gecommitteerde Raden van West-Friesland en het Noorderkwartier vestigden zich in Hoorn. Daarmee was de stad formeel de hoofdstad van het gebied boven het IJ. Veel Horinezen voelen zich verbonden met deze tijd, getuige de vele culturele activiteiten rondom de periode van de Gouden Eeuw.¹²⁷ Ook Vereniging Oud Hoorn heeft in 2019, het Jaar van de Gouden Eeuw, een themanummer uitgebracht over de Gouden Eeuw. Het Westfries Museum dat gevestigd is in het oude Statencollege aan de Rode Steen in Hoorn wordt sinds enkele jaren ‘Museum van de Gouden Eeuw’ genoemd. Het museum heeft daarmee de focus verlegd van regionaal naar stedelijk museum en sluit meer aan bij de identiteit van de stad.¹²⁸

De identiteit van de stad heeft op een andere manier ook een rol gespeeld bij de oprichting

¹²⁴ V.J. Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹²⁵ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹²⁶ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹²⁷ Zie: Jaar van de Gouden Eeuw. ‘Hoorn, Stad van de Gouden Eeuw’, website citymarketing Hoorn, <https://www.ikhouvanhoorn.nl/goudeneeuw/> (25-11-2019).

¹²⁸ ‘Welkom in de Gouden Eeuw’, website Westfriesmuseum, <https://wfm.nl/> (25-11-2019).

van Vereniging Oud Hoorn. De oprichters in 1917 waren niet zozeer bezig met het behoud van het culturele erfgoed, maar wel met de bescherming van het monumentale erfgoed. En dit erfgoed vormt een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit. Oud-secretaris en historica Nelleke Huisman legt uit dat zij lid is geworden van de vereniging in de jaren '80, toen de vereniging een actie ondersteunde rondom het behoud van de Grote Kerk in Hoorn. Voor Huisman was het behoud van het monumentale centrum de doorslaggevende factor om lid te worden van de vereniging.¹²⁹ Hans Rijswijk, redacteur van kwartaalblad *Oud Hoorn* en gepensioneerd journalist, is in Hoorn geboren en daarmee een echte Horinees. Hij legt uit dat hij niet met een bepaalde intentie lid is geworden, maar dat het er vanuit de opvoeding bij hoorde: 'Ik denk niet dat ik overtuigd lid werd van Oud Hoorn, omdat het oude Hoorn bewaard of beschermd moest worden, dat denk ik niet. Nee, het hoorde er gewoon bij.'¹³⁰ Vereniging Oud Hoorn vormde een vanzelfsprekend onderdeel in zijn opvoeding en daarmee ook van zijn identiteit. De lokale identiteit speelt dus ook bij Vereniging Oud Hoorn een rol.

Achterban

Hoewel de lokale identiteit op beide verenigingen een andere invloed heeft, hebben beide verenigingen ook een eigen identiteit. Deze identiteit uit zich op verschillende manieren. De verenigingen maken bijvoorbeeld keuzes in de doelen die zij voor zichzelf stellen. Met welk doel zijn ze opgericht en waar zetten ze zich voor in? Vereniging Oud Hoorn is opgericht om het monumentale centrum van Hoorn te behouden en te beschermen. Het Westfries Genootschap is ontstaan om de West-Friese cultuur te behouden en te beschermen. Op dit moment liggen de verenigingen wat doelstellingen betreft relatief dicht bij elkaar. Doordat beide verenigingen vanaf de jaren zestig meer naar buiten zijn gaan treden, is de nadruk sterker op publieksbereik komen te liggen. Zowel Vereniging Oud Hoorn als het Westfries Genootschap kregen een verenigingsgebouw, een onderwijsafdeling en een cursusaanbod. Door deze ontwikkeling lijken de verenigingen momenteel sterker op elkaar dan in de jaren '30.

Naast de doelstellingen, vormt ook de achterban een belangrijk onderdeel van de identiteit van een vereniging. Welke mensen worden lid van de vereniging; wat is de beoogde doelgroep? 'Iedereen die in Hoorn geïnteresseerd is', zegt Hans Rijswijk.¹³¹ Interesse in de stad is de belangrijkste voorwaarde. Hetzelfde geldt voor het Westfries Genootschap. Volgens Jan Smit is iedereen welkom met een hart voor West-Friesland. Ook mensen die vroeger binnen de Omringdijk gewoond hebben of mensen die later in Westfriesland zijn komen wonen, kunnen lid worden.¹³² Het Westfries

¹²⁹ N. Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

¹³⁰ H. Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹³¹ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹³² J. Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

Genootschap heeft op dit moment ongeveer 1800 leden. De meeste actieve vrijwilligers zijn werkzaam in de commissies en stichtingen die onderdeel uitmaken van het genootschap. Vereniging Oud Hoorn heeft op dit moment ongeveer 2000 leden, waarvan 130 actieve vrijwilligers. De redactie van het kwartaalblad bestaat uit acht redactieleden, net als de redactie van het jaarboek. De meeste leden wonen in West-Friesland, maar er worden ook kwartaalbladen en jaarboeken opgestuurd naar het gebied buiten de Westfriese Omringdijk.

Oud-secretaris Rita Lodde-Tolenaar vertelde tijdens het introductiegesprek dat bij Oud Hoorn het accent nog steeds ligt op 'oud'. De vereniging heeft veel oude leden en heeft er moeite mee om (jonge) mensen te vinden voor bestuursfuncties. Ook bij het Westfries Genootschap vinden ze het moeilijk om mensen te interesseren voor (bestuurs)functies.

*'Nou ja wat je sowieso merkt, is dat voor onze vereniging (...) de toptijd geweest is. Vroeger was het heel vanzelfsprekend dat als je wat met de cultuurhistorie van zo'n gebied op had, dan was het heel gewoon om lid te zijn. Je hebt tegenwoordig wat meer te maken met, wat ik noem, de internetcultuur. Mensen vinden het leuk, ze willen ook wel betalen voor deelname aan een bepaalde activiteit, maar echt langdurige lidmaatschappen dat wordt lastiger. Met als gevolg, het wordt ook lastiger, maar goed dat is ook een trend in de samenleving, om bestuursleden te vinden. (...) En doordat de druk in de samenleving door zorgtaken en huizen en hypotheek, wordt het voor mensen ook lastiger om zich in te zetten voor vrijwilligerswerk.'*¹³³

Het ledenaantal van het Westfries Genootschap is de laatste jaren sterk gedaald, van 3011 in 2005 tot 1799 in 2018 (zie *Figuur 1*). Jan Smit wijst op de gevolgen van de 'internetcultuur' en de druk in de samenleving, waardoor mensen minder snel een lidmaatschap aangaan. Volkert J. Nobel beaamt dit probleem: 'Oud Hoorn en Oud Enkhuizen, die hebben daar ook mee te maken, een teruggang in leden, want het blijkt dus dat de twintig-, dertigjarige die binden zich niet meer. Of dat nou van de voetbalclub of de tennisclub is, dat maakt niet uit. Het hele verenigingsleven leidt daar onder op dit moment, niet alleen historische verenigingen.'¹³⁴

Daarnaast is de interesse voor West-Friesland volgens Egbert Ottens aan het wegebben. Dit heeft volgens hem ook te maken met het werkgebied van het Westfries Genootschap. 'Hoorn is nog een aardige entiteit, daar kun je een grens omheen leggen, dat is Hoorn. West-Friesland ook nog wel, maar iemand die uit Amsterdam hier in West-Friesland is komen wonen, die woont in Hoorn,

¹³³ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

¹³⁴ Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

Enkhuizen of Bovenkarspel, maar die woont niet in West-Friesland. Een West-Fries, dus echt die oude West-Friezen die wonen in West-Friesland.¹³⁵ Met andere woorden, het aantal inwoners dat zich West-Fries voelt, wordt minder. De inwoners van West-Friesland zijn meer gebonden aan hun stad of dorp. Egbert geeft als voorbeeld het Tweede Wereldoorlog-project van het Westfries Genootschap: 'Ze proberen een rondreizende expositie te organiseren, die hier een week staat en daar een week. Harstikke leuk! Alleen iedere kleine gemeente wil dan: 'Eigenlijk moet het alleen over ons gaan'. Dat snap je dan ook wel weer.'¹³⁶ De West-Friese identiteit valt eigenlijk uiteen in verschillende lokale identiteiten.

Zowel het Westfries Genootschap als Vereniging Oud Hoorn proberen hun ledenbestand aan te vullen met jongere leden. Volgens Lodde-Tolenaar is de jeugd het moeilijkst om te bereiken. Ze hebben verschillende activiteiten en projecten opgezet om meer jongeren te bereiken. Het jeugdlidmaatschap is daar een goed voorbeeld van. Jongeren tot en met 22 jaar kunnen voor een gereduceerd bedrag lid worden van de vereniging. Ondanks de promotie op scholen, heeft de vereniging weinig leden onder de vijftientig. 'Ze proberen steeds meer jongeren te bereiken, ook via educatieve projecten, schoolprojecten. Maar je ziet toch dat het gros boven de, ik zal voorzichtig zijn, boven de 55 is.'¹³⁷ Vereniging Oud Hoorn heeft met de educatieve projecten op basisscholen veel bereikt. Middelbare scholieren zijn echter moeilijk enthousiast te krijgen voor de lokale geschiedenis. Veel docenten blijven niet jaren op dezelfde school of komen hier niet vandaan, waardoor jaarlijkse afspraken niet goed worden doorgegeven en verwateren. Volkert J. Nobel herinnert zich uit de tijd dat hij voorzitter was in de jaren '80 en '90 dat Jaap Raat voor de scholen een lesprogramma had gemaakt met een boek over de geschiedenis van West-Friesland.

*'Dat kregen dus al die lagere scholen binnen de omringdijk, zo'n leskist. Jaap heeft ze allemaal weggebracht. Na een jaar of zes ging hij nog eens die scholen langs... Er waren er die zeiden: 'Oh, hebben we dat gehad? Daar weet ik niks meer van.' Dat was toen een hele grote deceptie. Ook omdat er kwamen dus leerkrachten in het onderwijs, die kwamen helemaal niet uit dit gebied, die hadden niks met dit gebied.'*¹³⁸

Volgens Jan Smit wijst de praktijk uit dat de belangstelling voor cultuurhistorie vaak pas begint wanneer mensen de 40 zijn gepasseerd. De vereniging heeft bijna geen leden onder deze leeftijd. Ze hebben net als Vereniging Oud Hoorn wel geprobeerd om jongeren te trekken met speciale acties,

¹³⁵ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹³⁶ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹³⁷ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹³⁸ Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

maar dit leverde weinig op. ‘Dat is niet echt een uitvinding van deze tijd, want dit probeerden ze veertig jaar terug ook al. Hadden ze ook al een soort jongerenafdeling, maar die is gewoon dood gebleed. (...) Dus wij zeggen nu, richt je maar een beetje op de categorie vijftig plus.’¹³⁹ Hans Rijswijk merkt op dat hij de indruk krijgt dat de verenigingen daarentegen niet vergrijzen. ‘Maar het gekke is natuurlijk toch tussen die laag van vijftig, vijfenvijftig en negentig: wat er van boven af valt, zie je toch op de een of andere manier aan de onderkant groeien. Niet in de vorm van twintig jarige (...) Ik denk dat het gros van de nieuwe leden meer aan die onderkant zit van vijftig, vijfenvijftig. Dat verhaal vergrijst niet, het verandert alleen maar.’¹⁴⁰

Westfriesland Oud en Nieuw

Om de identiteit van een historische vereniging te duiden zijn naast de leden van de vereniging ook de publicaties een belangrijke bron van kennis. Want waar schrijven de verenigingen over? Alleen over de periode na de Tweede Wereldoorlog of ook eerder? Waar is weinig aandacht voor en waar juist heel veel? Kees Ribbens vraagt zich af of leden van een historische vereniging in hun publicaties een compleet beeld schetsen van het verleden. Veel amateurhistorici zijn namelijk vooral geïnteresseerd in het verleden dat voor hen herkenbaar is. Ze richten zich met andere woorden op de afgelopen honderd jaar. Het gevolg zou kunnen zijn, dat sommige periodes niet of nauwelijks meer bestudeerd worden en daardoor in de vergetelheid raken. ‘Door de nadruk op datgene wat herkenbaar of in temporeel opzicht relatief dichtbij is gelegen, kan het minder goed herkenbare of voorstelbare verleden uit verder weggelegen perioden wel eens uitgroeien tot een geheel ontoegankelijk verleden dat niet langer meer als interessant of relevant wordt beschouwd.’¹⁴¹

Zowel het Westfries Genootschap als Vereniging Oud Hoorn hebben een eigen publicatie. Het Westfries Genootschap is twee jaar na de oprichting begonnen met het uitgeven van het jaarboek *West-Friesland Oud en Nieuw*. Dit jaarboek verschijnt, met enige uitzonderingen, jaarlijks. Het jaarboek heeft enkele vaste rubrieken, zoals de jaarverslagen, de West-Friese teksten en de ledenlijst. Er wordt in het eerste jaarboek van het Westfries Genootschap vooral veel aandacht besteed aan het West-Friese dialect: veel West-Friese gedichten, een toneelstuk en het West-Friese volkslied. Daarnaast worden er ook enkele historische artikelen geschreven, zoals het artikel over de West-Friese dijken. P. Schuurman legt in de eerste alinea uit dat het doel van het Historisch Genootschap Oud-Westfriesland is om in de eerste plaats oude documenten na te sporen die betrekking hebben op de geschiedenis van West-Friesland. Hij heeft voor zijn artikel gebruik gemaakt van de archieven van Medemblik, Hoorn en Enkhuizen. Naast dit artikel staan er verschillende transcripties van oude documenten in het

¹³⁹ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

¹⁴⁰ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹⁴¹ Ribbens, ‘Historische cultuur in een veranderd perspectief’, 51.

jaarboek, zoals een oud testament uit 1629.¹⁴²

D. Brouwer omschrijft in het jaarboek van 1933 hoe hij zijn onderzoek gedaan heeft:

‘De lectuur is nu niet bepaald aangenaam en onderhoudend, (...) want ik zal mij moeten bepalen tot dorre cijfers, die ik ontleen aan de z.g. „Informacie van 1514”, terwijl ik me met het oog op de ruimte, onthouden moet van commentaar en beschouwingen, zoodat de lezers aangewezen zijn om zelf conclusies te trekken.’¹⁴³

De bronnen worden in het jaarboek letterlijk overgenomen, zonder enige context en zonder bronverwijzing. Deze brongerichtheid heeft sterke overeenkomsten met de brongerichtheid van onderwijzers en predikanten die rond 1900 vele lokale geschiedenissen schreven. De auteurs gebruikten voor hun artikelen veel oude overzichtswerken, zoals de *Noord-Hollandsche Arkadia* van de Amsterdamse boekhouder Claas Bruin. ‘Als men Bruins van de Hollandsche Arkadia mag gelooven, en er is geen enkele reden om dat niet te doen, dan werd Berkhout voor 't eerst in 1426 genoemd.’¹⁴⁴

De invloed van de regionale identiteit is sterk aanwezig in de eerste jaarboeken. De identiteit van de Westfries wordt vaak teruggekoppeld aan de Westfriesse geschiedenis.

‘Die vaste richtlijn, dat met koppigheid voortstreven naar een bepaald doel, wat men bij enkele familiën vaak heel sterk aantreft, en daarin voortleeft van geslacht tot geslacht, is wellicht een gevolg van den eeuwen durenden strijd tegen der Westfriezen oerouden vijand: het water. Telkens en telkens verliezer in dien strijd, maar telkens weer krachtiger maatregelen bepeinzend, om voor goed met dien vijand af te rekenen.’¹⁴⁵

En ook hier wordt er verwezen naar het isolement waar West-Friesland lang in zou hebben geleefd en dat als zeer positief werd ervaren. Secretaris Ruijterman omschreef dit in 1930 als volgt: “t Is een volk met een eigen taal, een eigen folklore en kleederdracht. Een niet gering deel daarvan is echter verloren gegaan door opheffing uit zijn isolement, doch veel is er toch nog over.”¹⁴⁶

De beschrijvingen van het Westfriesse karakter lijken op sommige momenten bijna heemkundig. Er wordt gesproken over het ‘Westfriesche ras’ dat werkzaam, wilskrachtig en tamelijk conservatief zou zijn. Ook wordt er verwezen naar de voorvaderen van het volk. ‘Verscheidene

¹⁴² P. Schuurman, ‘West-Friesland's dijken uit het verleden’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1926) 81-93; H. de Boer, ‘Een oud testament uit den jare 1629’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1926) 112-114.

¹⁴³ D. Brouwer, ‘Hoe het vier eeuwen geleden gesteld was in West-Friesland’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1933) 121-128, aldaar 121.

¹⁴⁴ G.C. van Balen Blanken, ‘Op je stoel door West-Friesland’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1935) 227-247, aldaar 229.

¹⁴⁵ ‘Het erfdeel van Peet Merai’, *West-Friesland ‘Oud en Nieuw’* (1928) 11-59, aldaar 11.

¹⁴⁶ Ruijterman, ‘Het Historisch Genootschap ‘Oud-Westfriesland’’, 14.

professoren aan onze hoogescholelen zijn of waren zonen van Westfriesland. In koppigheid doet 't volk niet veel voor zijn stamgenooten onder.'¹⁴⁷ Het gedicht op de voorpagina is kenmerkend voor de toon in de teksten: 'Blijf trouw aan uw verleden. Blijf uw Westfrieschen oorsprong waard. Westfries in hart, Westfriesch van aard, Westfries in uwe spraak, Westfries in uwe zeden.' Het Westfries Genootschap heeft zich ondanks de gerichtheid op het behoud van tradities en de liefde voor de regio, nooit gepresenteerd als een heemkundige vereniging. De 'fierheid en liefde voor het heem' komen echter wel sterk terug in de eerste jaarboeken. 'Het volk was dus ook van zuiver Frieschen oorsprong. Maar toen in den loop der tijden de plassen en moerassen in aantal slonken en het verkeer met naburige landstreken werd vergemakkelijkt; kwam de taalbesmetting uit Holland.', aldus secretaris Ruijterman.¹⁴⁸

De onderwerpen van de artikelen zijn over het algemeen zeer divers en gaan niet alleen over de laatste honderd jaar. Ook de periodes waarin het financieel achteruit ging in West-Friesland worden behandeld. De onderwerpen gaan van de walvisvaart in 1616 tot archiefstukken over de lokale held Lambert Melisz en West-Friesland in de middeleeuwen. Dit laatste artikel legt de nadruk op de bekende geschiedenis van Karel de Grote en de West-Friese strijd tegen de Hollandse graven. Daarnaast wordt in de serie 'Met je stoel door West-Friesland' van alle West-Friese dorpen en steden een beschrijving gegeven van de plaatselijke geschiedenis.¹⁴⁹ Veel artikelen behandelen een algemeen thema met de nadruk op het West-Friese aspect. Het artikel 'Jeruzalemvaarders uit West-Friesland' is een goed voorbeeld van een algemeen thema dat in een kleine regio wordt onderzocht.¹⁵⁰

In de oorlogsjaren is het genootschap doorgedaan met het publiceren van het jaarboek. In 1942, 1943 en 1945 verscheen er geen jaarboek, maar de jaarboeken in de jaren daarop waren extra gevuld. Opvallend is dat er geen artikelen in staan over de folklore en de West-Friese taal. In 1946 gaf de voorzitter van de vereniging een verklaring voor de afwezigheid van de West-Friese teksten. Dit werd door hogerhand opgelegd.

*'Ons werk heeft door den oorlog ook geleden, zie bijvoorbeeld onzen Bundel, die alleen wetenschappelijk werk — overigens zeer goed— mocht bevatten, maar toch met het gemis van het letterkundige deel, welk deel door velen steeds gewaardeerd wordt. Maar nu zijn wij gelukkig weer „Vrij"! Gelukkig, Goddank. Aan het letterkundige deel van den Bundel zal nu weer alle aandacht worden geschonken. Intusschen hartelijk dank aan allen die medewerkten aan den Bundel.'*¹⁵¹

¹⁴⁷ Ruijterman, 'Het Historisch Genootschap 'Oud-Westfriesland' in zijn 1^e lustrum', 14.

¹⁴⁸ Ruijterman, 'Het Historisch Genootschap 'Oud-Westfriesland' in zijn 1^e lustrum', 13.

¹⁴⁹ D. Brouwer, 'West-Friesland in de middeleeuwen', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1932) 93-97.

¹⁵⁰ W. Lampen, 'Jeruzalemvaarders uit West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1939) 99-102.

¹⁵¹ G. Nobel, 'Voorwoord', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 29-32, aldaar 29-30.

Na de Tweede Wereldoorlog werden de onderwerpen in de bundels meer uiteenlopend. Er kwam ook meer aandacht voor de recente geschiedenis in de vorm van herinneringen van leden.¹⁵² Ook werden er verhalen gedeeld over de Tweede Wereldoorlog, die in 1946 nog vers in het geheugen lagen. Zowel herinneringen van leden uit het verzet, als een literair verhaal over de hongerwinter.¹⁵³ Daarnaast verschenen er meer artikelen met bronvermelding, zoals het artikel van Dr. C.C. Vlam over Hoornse organisten en klokkenisten van het midden van de vijftiende tot het einde van de achttiende eeuw.¹⁵⁴

De West-Friese identiteit die in de eerste jaarboeken zo sterk naar voren kwam, zien we ook na de Tweede Wereldoorlog nog geregeld terug: 'We zijn West-Friezen, en voor wie het wel wil zien, weten we daarmee, dat we in vele opzichten iets aparts hebben. Misschien hadden we het recht van een West-Friese „cultuur" te spreken. Cultuur is datgene, zegt men, wat een bepaald volk of bepaalde volksgroep aan innerlijks en uiterlijks gemeenschappelijk heeft. Dat bijzondere openbaart zich in levenswijze, gebruiken, de taal, en in zeker opzicht ook in het innerlijk leven.'¹⁵⁵ Dit uitte zich ook in hun kijk op regionalisme. 'Wij ervoeren hoe ook in andere provincies wordt gewerkt en gestreden voor het behoud van de gewestelijke eigenaard, omdat dit wordt gevoeld ook als een nationaal belang. Immers, zoals al eens eerder hier werd gezegd: onze nationale, Nederlandse cultuur kan alleen bestaan en gezond blijven als ze steunt op levende, bloeiende gewestelijke culturen, die als zovele bronnen zijn, waaruit ons volk die krachten put, welke zijn typisch karakter als geheel bepalen. Verdrogen die bronnen, dan vervlakt en verarmt onze cultuur en gaat onze eigenaard verloren.'¹⁵⁶

Vanaf de jaren '70 werden er meer recente onderwerpen behandeld. Ook werden bekende onderwerpen vanuit een nieuwe invalshoek bekeken. In 1987 werd de trots van Hoorn, Jan Pieterszoon Coen, in groot contrast met veertig jaar daarvoor, met een kritische blik bekeken. In het jaarboek van 1946 werd de lezer door voorzitter Gerrit Nobel nog moed in gesproken met de woorden: 'Laat ons daaraan arbeiden indachtig aan het woord van Jan Pieterszoon Coen: „Despereert niet!"'¹⁵⁷ Veertig jaar later beschreef Ruud Spruit in zijn artikel het leven en de daden van 'de zoon van Hoorn'. Deze omstreden figuur zou op Banda 'een vreselijke moordpartij' aanrichten. Om te voorkomen dat deze periode wordt dood gezwegen, was het Westfries Museum van plan om in 1987 een 'zo breed en objectief mogelijk antwoord te geven op de talloze vragen over Coen, zijn tijd en zijn daden.' Spruit geeft in dit artikel een korte samenvatting van het verhaal op de tentoonstelling. Opvallend is de kritiek

¹⁵² M. Zwaagdijk, 'Een jeugdherinnering met een luguber slot', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 110-113; W. Porte, 'Ongeveer vijf en dertig jaar geleden in een Westfries dorpje', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 191-197.

¹⁵³ J. Roselaar, 'Honger', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 70-88; J. Roselaar, 'Een episode uit het verzet in West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 157-168.

¹⁵⁴ C.C. Vlam, 'Hoornse organisten en klokkenisten van het midden van de vijftiende tot het einde van de achttiende eeuw', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1954) 65-71.

¹⁵⁵ J. Roselaar, 'Een Westfriese bruiloft', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1949) 182-190, aldaar 182.

¹⁵⁶ P.H. Wortel, 'Verslag over het jaar '47', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1949) 31-42, aldaar 40-41.

¹⁵⁷ Nobel, 'Voorwoord', 32.

die het museum kreeg na het aankondigen van deze kritische beschouwing.¹⁵⁸

Het aantal West-Friese teksten is na de eeuwwisseling gestegen en geclusterd aan het eind van het jaarboek. Veel van deze jaarboeken hebben een thema, zoals rijksmonumenten en stolpboerderijen. Hierdoor gaan veel artikelen over de afgelopen honderd jaar. De jaarboeken zijn nu ook in kleur en bevatten veel meer afbeeldingen dan twintig jaar daarvoor. Vanaf 1997 worden overleden leden niet meer bij naam genoemd in het jaarverslag. De ledenlijst staat er nog wel volledig in. Oud-voorzitter Volkert J. Nobel legt uit dat het jaarboek van het Westfries Genootschap het enige jaarboek in Nederland is dat vanaf nummer één alle leden publiceert in een ledenlijst. Tijdens zijn voorzitterschap werd het jaarboek door te veel kopij te dik. Er gingen stemmen op om de ledenlijst, die ondertussen twintig bladzijden in beslag nam, niet meer te publiceren. 'Toen hebben we een enquête gehouden. Nee dat kon echt niet hoor! Grote meerderheid (..) Daar kwamen we toen pas achter. Het is de meest gelezen rubriek eigenlijk van het jaarboek!'¹⁵⁹

De laatste paar jaren is het internet een grotere rol gaan spelen in de maatschappij. De bibliografie van het Westfries Genootschap die ieder jaar werd bijgehouden, is ingehaald door het internet en werd gestopt. De nieuwe voorzitter Jan Smit heeft alle bundels laten digitaliseren, zodat ze voor iedereen beschikbaar zijn. Het jaarboek heeft ook een facelift gekregen. De teksten hebben een nieuwe lay-out met duidelijke kopjes. De teksten zijn in vergelijking met dertig jaar terug ook een stuk korter. En daarnaast worden er veel historici of andere schrijvers gevraagd om een artikel te schrijven. Deze artikelen gaan vaker gepaard met voetnoten. In het jaarboek van 2017 werd onder het motto: 'Een goede discussie bevordert het inzicht' schrijver Erik Cordfunke uitgenodigd om een reactie te geven op het artikel 'De legende van de Mariakapel in Hoogwoud' van Sierd van Randen, zodat er een discussie kon ontstaan over de Mariakapel.¹⁶⁰

Identiteitsvorming blijkt bij het Westfries Genootschap op dit moment nog steeds een actueel thema. Jan Smit stelde in het voorwoord van het jaarboek van 2015 dat kennis van geschiedenis om meerdere redenen van belang is. 'Als mensen hebben we behoefte aan een eigen identiteit. We willen graag weten wie we zijn. (...) Geschiedenis helpt ons ook om structuur aan ons leven te geven. Tradities helpen ons om te bedenken waar we bij willen horen en waar juist niet. We kunnen van de geschiedenis leren en ten slotte kan geschiedenis ook gewoon leuk zijn. Je kunt je ermee vermaken en ervan genieten.'¹⁶¹

¹⁵⁸ R. Spruit, 'Jan Pieterszoon Coen; dagen en daden in dienst van de V.O.C.', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1987) 148-152, aldaar 148.

¹⁵⁹ Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹⁶⁰ E. Cordfunke, 'Reactie op artikel over de Mariakapel', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (2017) 102-103.

¹⁶¹ J. Smit, 'Woord vooraf', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (2015) 5.

Oud Hoorn

In 1979 begon ook Vereniging Oud Hoorn met het uitgeven van een eigen publicatie. Het blad, getiteld *Oud Hoorn*, is met enkele uitzonderingen ieder jaar vier keer uitgekomen en bestaat voor het grootste deel uit (bouw-)historische artikelen. Het blad begon als een zwart-wit tijdschrift en moest dienen 'als communicatiemiddel tussen leden en bestuur, en als extra mogelijkheid voor de leden om zich kenbaar te maken door het inzenden van kopij, vragen, wensen'.¹⁶² De artikelen in het blad bestaan uit verenigingsnieuws, monumentennieuws en bijdragen over de geschiedenis van de stad. Het bestuur probeert met de (bouw)historische artikelen in het blad 'het accent van het verenigingswerk wat minder uitsluitend op de monumentenzorg te laten vallen.' De redactie hoopt dat het kwartaalblad een blad wordt voor en door leden. Om de discussie tussen leden, bestuur en derden op gang te helpen, worden er ook opiniepagina's opgenomen, waar iedereen onder zijn eigen naam zijn mening kan geven.¹⁶³

In de eerste paar jaren waren de artikelen nog vrij kort en gingen ze voornamelijk over de huizen en monumenten van de stad of over de geschiedenis van deze gebouwen. Hierdoor gingen de meeste artikelen niet verder terug dan 1850. Vereniging Oud Hoorn had op dat moment 295 leden en was hard op zoek naar nieuwe leden. In tegenstelling tot het Westfries Genootschap gingen weinig artikelen over de (cultuur)geschiedenis van Hoorn. Er werd meer aandacht besteed aan de bedreiging van monumenten. 'We beginnen ons steeds meer te realiseren dat we heel zuinig moeten zijn met het mooie en onvervangbare dat we nu nog hebben, hier in Hoorn. Wat eens onder de slopershamer is gekomen, komt definitief nooit meer terug. Dan is het kijken naar oude foto's van vergane zaken alleen maar een nostalgische treurnis, waarover we tranen kunnen plengen, maar dit brengt dat oude moois niet terug.'¹⁶⁴

Stadsgeschiedenis kreeg vanaf de jaren '80 een steeds grotere rol. Ook werden er meer artikelen in het blad geplaatst. Er werd veel aandacht besteed aan de Tweede Wereldoorlog:

'Die is immers al rond veertig jaar voorbij en het getal van degenen die hem nog bewust als persoonlijke ervaring hebben meebeleefd, slinkt zienderogen. Een grote meerderheid van de huidige Hoornse burgerij weet weinig of niets van de toen feitelijke situatie in de stad: men is daar te jong voor in leeftijd of ingezetenschap. Weliswaar is voor een objectieve, afstandelijke geschiedschrijving in menig opzicht de sedert 1945 verstreken periode nog te kort, maar voor het verzamelen van het feitenmateriaal, het aanslaan van de bronnen, is het bij wijze van spreken kwart

¹⁶² J.M. Baltus, 'n Nieuw blad voor Oud-Hoorn', *Oud Hoorn* 1 (1979) 1-2.

¹⁶³ 'Namens de redactie', *Oud Hoorn* 1 (1979) 2-3.

¹⁶⁴ 'Wat is Hoorn (nog) mooi', *Oud Hoorn* 1 (1981) 16.

*voor twaalf. Want nu leven de mensen nog die er uit eigen Hoornse herinnering over kunnen vertellen.*¹⁶⁵

In 1992 bestond Vereniging Oud Hoorn 75 jaar en naar aanleiding van de jubileumviering schreef lid Harry van Lunteren een kritisch stuk over de vereniging in kwartaalblad *Oud Hoorn*. Hij was van mening dat de vereniging, zeker tijdens een jubileum, meer zou moeten reflecteren op de vraag 'Waar zijn we nu eigenlijk mee bezig?' Van Lunteren vond dat de vereniging zich in de artikelen die verschenen steeds vaker een zeurderige toon aanmeten. 'En ook de kruistocht van voorzitter Bas Baltus tegen de - in zijn woorden - toenemende Volendamisering zet weinig bruikbare zoden aan de beschermdedijk.' Het beleid van Vereniging Oud Hoorn zou volgens Van Lunteren zorgen voor een verlamming van de stad. Commerciële activiteiten kregen nauwelijks de ruimte en bestemmingsplannen van panden moesten ongewijzigd blijven.¹⁶⁶ Hoewel het kwartaalblad het kritische betoog publiceerde, kwam er geen reactie op vanuit het bestuur.

Net als het jaarboek van het Westfries Genootschap veranderde ook het kwartaalblad na de eeuwwisseling. Er kwam meer ruimte voor cultuurhistorische onderwerpen. De artikelen bevatten ook steeds vaker eindnoten en het blad werd geheel in kleur gedrukt. De vereniging hoopte hiermee jongere leden te trekken.¹⁶⁷ Ook qua onderwerpkeuze was er een ontwikkeling gaande. Jan Pieterszoon Coen werd net als bij het Westfries Genootschap, kritisch onder de loep genomen. In 2011 reageerde de toenmalige voorzitter Egbert Ottens in zijn voorwoord op de discussies rondom het beeld van Coen: 'Coen hanteerde barbaarse praktijken bij de uitvoering van zijn taak in de Oost. (...) Dat in een periode van herlevend nationalisme, eind 19e eeuw, Coen een ereplaats in onze stad kreeg, moet in het teken van die tijd worden gezien.' Egbert was het geheel eens met het Hoornse college. Er moest duidelijke, meertalige informatie op de sokkel van het beeld van Coen.¹⁶⁸

In datzelfde jaar kreeg ook de 'ondergesneeuwde' negentiende eeuw de aandacht van de vereniging. Met hulp van historicus Jos Leenders verscheen er een publicatie over Hoorn in de negentiende eeuw. 'Te lang hebben we geleefd met de karikatuur dat de negentiende eeuw onbetekenend was. (...) Maar wie de twintigste eeuw, met haar vele gezichten, wil begrijpen zal kennis moeten hebben van de negentiende eeuw.'¹⁶⁹ Ook minder bekende onderwerpen werden in de kwartaalbladen behandeld, zoals het verval van Hoorn in de 18^e en vroege 19^e eeuw. In 2016 werd er een stuk gewijd aan de koloniale oorlogen in Nederlands-Indië.¹⁷⁰ Toch kwamen sommige historische

¹⁶⁵ J. Onstenk, 'Nabij verleden: '40-'45', *Oud Hoorn* 2 (1983) 45-46.

¹⁶⁶ H. van Lunteren, '75 jaar Oud Hoorn: gefeliciteerd!', *Oud Hoorn* 1 (1992) 84-85.

¹⁶⁷ E. Ottens, 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 1 (2009) 2.

¹⁶⁸ E. Ottens, 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 3 (2011) 114.

¹⁶⁹ E. Ottens, 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 4 (2011) 170.

¹⁷⁰ M. Walda, 'Ach, Hoorn is niet meer wat Hoorn eenmaal was', *Oud Hoorn* 3 (2018) 126-131; F. Zack, 'Palmboomdivisie geadopteerd', *Oud Hoorn* 1 (2016) 22-25.

onderwerpen en figuren vaker terug in het blad, zoals de Tweede Wereldoorlog, de Gouden Eeuw, de Hoornse kroniekschrijver Theodorus Velius en de Hoornse componist Gerard Boedijn. Onderwerpen waar de stad Hoorn en de vereniging zich duidelijk mee identificeren.

3. Professionalisering binnen de vereniging

Cultuurhistorisch toerisme is volgens historicus Kees Ribbens *big business*. Musea en monumentale gebouwen zijn geliefde toeristentrekkers. Het gevolg is dat veel historische instellingen moeten professionaliseren om mee te kunnen in deze ontwikkeling.¹⁷¹ Dit roept de vraag op in hoeverre historische verenigingen bezig zijn met professionaliseren. In hoeverre zijn de West-Friese verenigingen geprofessionaliseerd en wat zijn de gevolgen van deze ontwikkelingen? Tegelijkertijd is er binnen de historische academische wereld en ook daar buiten een debat gaande over amateurs en professionals en de kloof tussen beiden. Kunnen amateurs wel in dezelfde mate geschiedenis bedrijven als professionals? Vakhistorici kunnen soms wat hooghartig neerkijken op historische verenigingen en de inbreng van 'amateurs'.¹⁷² Maar is dat ook terecht? En zijn deze begrippen 'amateur' en 'professional' wel toepasbaar binnen de historische vereniging? Ik zal eerst ingaan op het amateur/professionaldebat en vervolgens op de professionalisering binnen de West-Friese verenigingen.

Het amateur/professional debat

Uit de ontwikkeling van de academische lokale geschiedenis in het eerste hoofdstuk blijkt dat de lokale geschiedenis een trefpunt is van amateurhistorici en professionals. Er zijn vanaf de jaren '60 steeds meer professionals geïnteresseerd geraakt in lokale geschiedenis, maar het overgrote deel van de geïnteresseerden is amateur.¹⁷³ Volgens provinciaal archiefinspecteur Jaap van der Gouw was het typerend voor de jaren '60 en '70 dat er binnen de samenleving een onderscheid werd gemaakt tussen de amateur en de vakman. Dit onderscheid ontstond deels door de hogere eisen die gesteld werden aan het historisch onderzoek, waardoor geschiedenis een vak werd.¹⁷⁴

Volgens historicus Willem van der Ende is er sprake van een kloof tussen professionals en amateurs op het terrein van cultuur, die 'met enige hartstocht' in stand lijkt te worden gehouden. Van der Ende vraagt zich af of dit verstandig is. Hij maakt de vergelijking met andere sectoren in de maatschappij, zoals sport. In de sportwereld zijn topsport en breedtesport sterk met elkaar verweven. Breedtesport levert namelijk de beste sporters aan de topsport. Zonder breedtesport zou topsport niet mogelijk zijn. Deze samenwerking komt ook terug in de natuursector.¹⁷⁵ Vogelaars en amateurmeteorologen die gegevens verzamelen voor de professionals in dat vakgebied. Veel historische organisaties zijn echter opgericht door amateurs en professionals samen, zoals Bond

¹⁷¹ Ribbens, *Een eigentijds verleden*, 286-289.

¹⁷² Van der Ende, 'De historische kring', 56.

¹⁷³ Duijvendak, *Wijde horizon, scherpe blik*, 4-6.

¹⁷⁴ Van der Gouw, 'De geschiedenis en de amateur', 15, 19.

¹⁷⁵ Van der Ende, 'De historische kring', 56-59.

Heemschut, Vereniging Hendrick de Keyser en Vereniging de Hollandse molen.¹⁷⁶ 'Ondanks aardige initiatieven en ontwikkelingen is de kloof tussen professionals en amateurs, tussen hoog en laag, nog steeds heel groot.' De enige uitzondering hierin vormen de archeologen, die veel samenwerken met lokale amateurarcheologen.¹⁷⁷

Volgens historicus Kees Ribbens nemen professionals in tegenstelling tot amateurs meer intellectuele afstand tot het onderwerp. Ze tonen geen emotionele betrokkenheid bij het verleden. Amateurhistorici zouden het onderwerp van hun onderzoek sterker laten afhangen van hun eigen (emotionele) voorkeuren. Volgens veel historici is er specialistische kennis nodig om een goede constructie te maken van het verleden en dat missen veel amateurhistorici. Belangstelling voor de geschiedenis is een basis maar nog lang geen historisch besef. Daarvoor moet men in de leer bij professionals. Dit gedachtegoed van veel professionele historici zorgt voor 'splendid isolation'. Het onderzoek van professionele historici komt los te staan van ander onderzoek, waardoor verschillende typen geschiedenis bestaan, die weinig verband met elkaar hebben.¹⁷⁸

Die verscheidenheid in typen geschiedenis, kan er volgens Ribbens voor zorgen dat iedereen zijn eigen geschiedenis kan schrijven. Het ideaal van de Amerikaanse historicus Carl Becker 'Everyman his own historian' zou leiden tot een meer democratische geschiedschrijving. Volgens Becker was iedereen een historicus, want ieder mens kan zich 'things said and done' herinneren. In zijn 'Annual Address' voor de American Historical Association in 1932 haalde hij het voorbeeld aan van Mr Everyman die de kolenboer moet betalen. Hiervoor moet hij de bestelling onthouden, de prijs van de kolen en het gironummer van de kolenboer. Ieder mens kan de dingen herinneren die voor hem in zijn omstandigheden bruikbaar zijn en maakt op die manier zijn eigen geschiedenis. Ook de beroepshistoricus herinnert en beschrijft de dingen die nuttig zijn voor hemzelf, en voor zijn groep. Hij wordt daarbij beïnvloed door zijn eigen persoonlijkheid, overtuigingen, en geloof.¹⁷⁹ Ieder mens heeft een eigen geschiedenis en kan daar over vertellen en is dus in beginsel een historicus.¹⁸⁰ Ribbens is het echter niet helemaal eens met Becker. De geschiedenis voor en door de gewone man kent zijn sociale en culturele beperkingen. De emotionele betrokkenheid met het verleden kan ook omslaan in kritiekloze identificatie.¹⁸¹

Ook historicus Maarten Duijvendak ziet verschillen tussen amateurs en professionals. Amateurhistorici zouden volgens hem andere vragen stellen aan de bronnen. Deze vragen worden

¹⁷⁶ Van der Gouw, 'De geschiedenis en de amateur', 26.

¹⁷⁷ Van der Ende, 'De historische kring', 56-59.

¹⁷⁸ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 195-196.

¹⁷⁹ C. Becker, 'Everyman His Own Historian', *The American Historical Review* 37 (1932) 221-236, aldaar 224-225.

¹⁸⁰ Van der Gouw, 'De geschiedenis en de amateur', 15.

¹⁸¹ Dorsman, Jonker en Ribbens, *Het zoet en het zuur*, 195-196.

vaak niet ontleend aan een groter historisch debat.¹⁸² Daarnaast zou er een verschil bestaan tussen amateurs en professionals in zowel benadering als doelstelling. Zelden worden de onderzoeken van amateurs door henzelf in een grotere context geplaatst.¹⁸³ De (amateur)historici verschillen volgens historicus Gerrit Schutte vooral in vakmatige deskundigheid, in de vragen die aan het bronnenmateriaal worden gesteld, de onderwerpen die worden onderzocht en de presentatie van de resultaten. Maar dit zijn volgens hem allemaal relatief kleine verschillen.¹⁸⁴

Amateur en professional in de praktijk

Het amateur/professionaldebat wordt voornamelijk gevoerd onder professionele historici. In hoeverre zijn de leden van Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap bezig met dit debat? Zijn de begrippen amateur en professional toepasbaar binnen de vereniging? Wanneer is iemand een historicus? Volgens de Duitse historicus Leopold von Ranke vormde een intensieve historische opleiding het verschil tussen een amateur en een professional.¹⁸⁵ Hoe kijken de leden hiernaar?

Historica en oud-secretaris Nelleke Huisman ziet zichzelf als een vrijwilliger. Toch brengt ze in haar vrijwilligerswerk wel haar professionele achtergrond mee. Zo zijn er binnen Vereniging Oud Hoorn meer leden die in hun rol bij de vereniging hun professionele achtergrond mee brengen. Huisman geeft de huidige voorzitter van de vereniging Jaap van der Hout als voorbeeld. Van der Hout is gepensioneerd stedenbouwkundige en beschikt over veel kennis. 'Die houdt ook gewoon die professionele belangstelling voor stedelijke ontwikkelingen.'¹⁸⁶ Volgens Huisman is er geen sprake van concurrentie tussen vrijwilligers met en zonder een professionele achtergrond. Dit heeft deels te maken met het verschil in activiteiten die mensen ondernemen binnen de vereniging. Mensen die vroeger postbode van beroep zijn geweest, vinden het bijvoorbeeld leuk om gids te worden en mensen die een maatschappelijke carrière hebben gehad, vinden het leuk om in het bestuur actief te zijn. 'Dus bepaalde mensen, rondom de ledenadministratie, dat zijn dan soms mensen die in het verleden boekhouder waren of dat nog steeds zijn. En dat brengen ze dan mee in het gene dat ze voor de vereniging doen.'¹⁸⁷

Het werkzame leven is volgens *Oud Hoorn*-redacteur en gepensioneerd journalist Hans Rijswijk het belangrijkste criterium om als professional omschreven te worden. In zijn rol als voorzitter was

¹⁸² Duijvendak, *Wijde horizon, scherpe blik*, 6-11.

¹⁸³ Duijvendak, *Wijde horizon, scherpe blik*, 4-6.

¹⁸⁴ Schutte, 'Lokale geschiedenis: lering en vermaak', 16-17.

¹⁸⁵ L. Kramer en S. Maza, *A companion to Western Historical Thought* (Oxford 2002) 225-233.

¹⁸⁶ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

¹⁸⁷ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

Oud Hoorn-eindredacteur Egbert Ottens volgens Rijswijk een professional, dat kwam vooral door zijn werkzame leven bij de gemeente Amsterdam.

*'Ik ben van origine toch het meest journalist. Dus als ik schrijf voor Oud Hoorn of in de redactie zit van Oud Hoorn dan denk ik dat mijn professionalisme daar de boventoon voert en niet mijn amateurisme. (...) Het is allemaal vrijwilligerswerk, dus dan zou je het onder amateurisme moeten scharen.. Het is een moeilijke scheidslijn.'*¹⁸⁸

Oud-voorzitter Egbert Ottens denkt echter niet dat de begrippen amateur en professional toepasbaar zijn binnen de vereniging. Wellicht dat het huidige bestuur deze begrippen toepast, maar binnen de vereniging leeft die discussie niet. 'Iedereen accepteert gewoon hoe de boel loopt, zolang het gewoon goed en leuk loopt, dan is het al goed.' Maar hij geeft tegelijkertijd aan dat de vereniging wel moet professionaliseren, daar kunnen ze niet onder uit. 'Het amateurisme van vijftig jaar terug; dat kan niet meer.' Het beleid onder de oprichter van de vereniging, Johan Christiaan Kerkmeijer, was eerder autoritair dan professioneel. De Hoornse gemeenschap was toentertijd kleiner en iedereen kende meneer Kerkmeijer. Als hij kritiek had op de monumentenzorg dat werd er naar hem geluisterd. In de jaren '70 was Vereniging Oud Hoorn meer een actiegroep, die ad hoc reageerde op nieuwe plannen vanuit de gemeente. 'Ook dat is niet professioneel, dan is het gewoon actie, hup!'¹⁸⁹ Tegenwoordig is de vereniging bezig met concrete toekomstplannen, die tot een professionelere vereniging moeten leiden.

Ook bij het Westfries Genootschap zijn de meningen verdeeld in het professional/amateur-debat. Voorzitter en gepensioneerd accountant Jan Smit drukt zich voorzichtig uit, wanneer hij zegt dat de vereniging drijft op vrijwilligers 'die zich toch wel redelijk bekwaamd hebben in deze hobby, laten we het zo maar zeggen.'¹⁹⁰ Deze mensen vallen volgens Smit echter niet onder de categorie professionals. Toch zijn er ook uitzonderingen. Smit noemt als voorbeeld bestuurslid Hans van Kampen, die als schilder is begonnen en zich heeft laten bijscholen. 'Bepaalde dingen, daar weet hij heel veel van. Ja, dat gaat naar professionaliteit.'¹⁹¹ Oud-voorzitter en gepensioneerd journalist Volkert J. Nobel is duidelijk in zijn mening: historische verenigingen zijn er door en voor amateurs. 'Als je die niet meer kunt vinden, dan moet je de vereniging opheffen.' Nobel heeft destijds wel geijverd dat er een provinciaal consulent werd aangesteld die die historische verenigingen in de provincie Noord-Holland zou ondersteunen. Deze professional moest echter na enkele jaren al stoppen, omdat de

¹⁸⁸ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹⁸⁹ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹⁹⁰ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

¹⁹¹ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

provincie moest bezuinigen.¹⁹²

Volgens commissielid Geschiedschrijving en cultureel antropoloog, Sandra de Heus, zijn de leden van de commissie geschiedschrijving zowel vrijwilliger als professional. ‘Ze zijn én én, want ze hebben een deel van de professie en ze doen het nu in vrijwilligersvorm.’¹⁹³ Voor haar ligt de scheidslijn bij betaald of niet-betaald werk. Het begrip amateur is binnen de commissie Geschiedschrijving niet toepasbaar, eerder de term vrijwilliger. Commissielid Henk Schuitemaker is werkzaam bij scholengemeenschap OSG West-Friesland als docent aardrijkskunde en actief lid van de vereniging. ‘Kijk, hij brengt z’n kennis in. Hij brengt tegelijkertijd kennis in van hoe je de jeugd moet benaderen. Van dit duurt te lang, want dan hebben ze alweer weggeklikt of wat dan ook.’ Dat is een duidelijk voorbeeld van een professional in een vrijwilligersrol.¹⁹⁴

De verhouding met de wetenschap

De begrippen amateur en professional zijn dus moeilijk toepasbaar binnen de historische verenigingen. Ze spreken liever over vrijwilligers en professionals, vrijwilligers met of zonder een professionele achtergrond en betaalde of niet-betaalde historici. De scheidslijn tussen deze twee begrippen is niet zo zwart-wit als deze door professionele historici af en toe geschetst wordt. Maar hoe is de verhouding met de academische geschiedwetenschap? Heeft een historische vereniging relevantie voor de academische wereld? Hans Rijswijk heeft daar grote twijfels bij.

‘Nou het is één van de grotere verenigingen, dus men zal in de academische wereld weten dat er een paar grote verenigingen zijn. Maar er rekening mee houden of er van uit gaan dat ze daar.. nee. Nee! In de academische wereld?! Die gewoon altijd neerkijkt op het gebeuzel van het volk. Nee.. Er zullen weinig historische verenigingen in Nederland te vinden zijn die door de academici serieus genomen worden, mag ik het zo heel voorzichtig zeggen?’¹⁹⁵

Egbert Ottens is van mening dat de vereniging wel degelijk relevantie heeft in de academische wereld. Het is niet zo dat de vereniging beschouwd wordt als collega, maar er zijn wel contacten tussen beiden. Hij heeft bijvoorbeeld voor zijn boek over de Tweede Wereldoorlog veel contact gehad met het NIOD. Tegelijkertijd worden er ook artikelen uit het kwartaalblad geraadpleegd door professionele historici en studenten. Die laatste groep maakt veel gebruik van de literatuur bij historische verenigingen voor scripties en doctoraalscripties. Er is dus wel wat contact, ‘maar het is niet op het niveau van

¹⁹² Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

¹⁹³ S. de Heus, persoonlijk interview, 14 oktober 2019.

¹⁹⁴ De Heus, persoonlijk interview, 14 oktober 2019.

¹⁹⁵ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

wetenschappelijke instellingen onderling.¹⁹⁶

Volgens Nelleke Huisman zit de relevantie van de vereniging hem vooral in de publicatiestichting Bas Baltus. Bas Baltus, vernoemd naar een oud-voorzitter van de vereniging, is een samenwerking tussen de gemeente Hoorn, Stichting Stadsherstel en Vereniging Oud Hoorn. De stichting is verantwoordelijk voor het uitbrengen van (bouw)historische boeken over de stad Hoorn. 'Dat kunnen bijvoorbeeld ook publicaties zijn van academici, als die een beetje gericht zijn op thema's waar Oud Hoorn mee bezig is.'¹⁹⁷ Historische verenigingen kunnen ook een podium zijn om bepaalde thema's naar voren te brengen, bijvoorbeeld via de lezingencyclus. Ook wijst ze op de publieksfunctie van historische verenigingen en hoe die interessant kan zijn voor de academische wereld.

*'Hoe kunnen verenigingen nou zorgen dat ze een jonger publiek bereiken, wat moeten ze daar dan voor doen? Dat zijn dingen, kijk, het besturen van zo'n vereniging en de verschillende werkgroepen dat gaat natuurlijk toch een beetje om allerlei activiteiten die moeten gebeuren en je zit soms natuurlijk wel eens met dat je wat diepgaander over een bepaald thema met elkaar discussieert. Maar als je echt iets uitgezocht wil hebben, ja, dan moet er toch vanuit een hogeschool of universiteit iemand zijn die zegt nou dit vind ik wel een aardig thema om me daar eens mee bezig te houden. En in dat opzicht is zo'n vereniging ook relevant voor de academische wereld, denk ik.'*¹⁹⁸

Er is nog heel beperkt sprake van een debat met de academische wereld volgens Huisman. Er is wel eens een conferentie georganiseerd door Vereniging Oud Hoorn, waar zowel historische verenigingen als academici werden uitgenodigd. Maar dat debat aangaan 'kan best nog wel wat sterker, van beide kanten heb ik het idee'.¹⁹⁹

Jan Smit ziet wel enige relevantie, maar wil daar bescheiden in zijn. De relevantie zit hem vooral in de publicaties van het Westfries Genootschap. Net als bij Vereniging Oud Hoorn wordt er door professionele historici veel verwezen naar artikelen in het jaarboek of andere publicaties. De vereniging heeft ook een verwijsfunctie, wanneer iemand iets wil weten over West-Friesland. Zij verwijzen die persoon door naar de juiste persoon. 'Kijk, we zijn wat dat betreft één van de bronnen. Het Westfries Archief en het Regionaal Archief Alkmaar hebben natuurlijk ook informatie.' Er is verder geen debat met de academische wereld.²⁰⁰

Sandra de Heus denkt dat de relevantie onderwerpafhankelijk is. De commissie

¹⁹⁶ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

¹⁹⁷ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

¹⁹⁸ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

¹⁹⁹ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

²⁰⁰ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

Geschiedschrijving, waar zij onderdeel van uitmaakt, is bezig met het ontwikkelen van een aantal weblezingen over de landschapsgeschiedenis van West-Friesland. Deze lezingen bestaan uit een aantal wetenschappelijke onderwerpen die zijn samengevoegd en vanuit een andere invalshoek naar voren worden gebracht. De relevantie kan hem dan liggen in de nieuwe samenstelling en presentatie van kennis. Ook binnen de commissie Geschiedschrijving is er geen debat met de academische wereld; ze werken autonoom aan hun producten. Wellicht dat het debat ontstaat nadat de weblezingen online staan. De vraag of de vereniging een academisch niveau zou moeten bereiken, vindt Sandra moeilijk te beantwoorden. Ze geeft de commissie Kap en Dek als voorbeeld. Deze commissie houdt zich bezig met het West-Friese kostuum en organiseert onder andere naaicursussen en modeshows. Kap en Dek kan volgens Sandra zichtbaar maken wat de wetenschap aan kennis heeft. ‘Maar moet dat op een ander niveau?’²⁰¹

Publicaties

De verhouding met de wetenschap is nog sterk in ontwikkeling. De meeste leden zien wel relevantie binnen de vereniging, maar een debat tussen historische verenigingen en de academische wereld is er niet. Een brug tussen deze twee werelden zou kunnen liggen in het jaarboek of het kwartaalblad. Stukken die hierin worden gepubliceerd worden ook door academici wel eens aangehaald in de voetnoten. Of de vereniging ook een academisch niveau moet bereiken vindt oud-voorzitter en gepensioneerd conrector Klaas Bant moeilijk te zeggen. Je stoot daarmee namelijk ook weer mensen af. Bant herinnert zich nog de archeologische werkgroep van het Genootschap. Die was veertig jaar geleden intensief archeologisch onderzoek aan het doen naar de ruilverkavelingen in West-Friesland. Dit werd voor een groot gedeelte gedaan door archeologen van de Universiteit van Amsterdam, die bezig waren met hun doctoraal. De wetenschappelijke artikelen die zij schreven werden als bijlage opgenomen in het jaarboek.²⁰²

‘Ik weet nog dat de toenmalige voorzitter, dat was de voorganger van Volkert Nobel, Dirk Breebaart, die is al jaren lang dood, en die was vroeger burgemeester van Hoogwoud. ‘Tis allegaar veuls te moe’lijk’. ‘Tis veuls te moe’lijk’, zei Dirk, ‘Dat lezen de mense geniese’. Dat vond hij niks. Dat was hem allemaal veel te wetenschappelijk enzovoorts. Het moest leuk blijven, het moest ook begrijpbaar zijn voor de gewone man.’²⁰³

²⁰¹ De Heus, persoonlijk interview, 14 oktober 2019.

²⁰² Bant, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

²⁰³ Bant, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

Daar heeft een historische vereniging ook mee te maken. De vereniging is afhankelijk van zijn leden voor contributie en activiteiten. Op het moment dat alleen academici lid blijven, dan 'kan je net niks meer'. Dat is het dilemma waar een historische vereniging mee zit. Het Westfries Genootschap richt zich volgens Bant op de gemiddelde West-Fries, die het leuk vindt om iets te lezen over molens of klederdracht. Een onderwerp uit de zeventiende eeuw is voor veel leden te ingewikkeld. Bant zou liever een zuiver wetenschappelijk jaarboek willen, maar hij begrijpt ook 'dat je dat aan de straatstenen niet kwijt kan. (...) En daar moet je je ook bij neerleggen, dat is de realiteit.'²⁰⁴

Jan Smit legt uit dat de keuze voor populairwetenschappelijke artikelen heel bewust gemaakt is. Het jaarboek bevat een mix van wetenschappelijke en populaire artikelen. 'We zitten liever op de populairwetenschappelijke toer dan op de zuiver academische toer. Want dan verliezen we gewoon de band met de leden. En ik denk dat er één ding belangrijk is voor onze vereniging en dat is het contact met de leden niet verliezen.'²⁰⁵ De vereniging wil raakvlak houden met de cultuurhistorie van West-Friesland en het contact met de gewone mensen onderhouden. Als academici daar ook geïnteresseerd in zijn, dan zijn ze volgens Smit welkom, maar de vereniging wil geen academische club worden. Volkert J. Nobel legt uit dat het jaarboek geen wetenschappelijk blad is. Het moet leesbaar zijn voor iedereen. 'Mijn oud hoofdredacteur Klaas Voskuil van het *Vrije Volk* zei altijd: 'Je schrijft voor de vrouw aan de wastobbe'. De vrouw aan de wastobbe die moest het *Vrije Volk* kunnen lezen en begrijpen, waar gaat het over. Niet teveel moeilijke woorden dus.'²⁰⁶

Professionalisering

Het contact met de leden is voor de historische verenigingen heel belangrijk. Een te sterke nadruk op de academische kant, zou een verlies aan leden kunnen betekenen. Maar in hoeverre zijn de historische verenigingen bezig met professionaliseren? Volgens Hans Rijswijk waren de verschillen tussen Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap in de jaren '80 en '90 veel groter dan nu. 'Het Historisch Genootschap had bijvoorbeeld veel eerder een betaalde kracht die daar halve dagen werkte. Dat was een Neerlandicus, Klaas Molenaar (...) Die omslag heeft het Westfries Genootschap gemaakt op een gegeven moment, toch naar een klein stukje professionalisering. En die heeft Oud Hoorn nooit gemaakt.' In 1990 is Vereniging Oud Hoorn begonnen in hun huidige verenigingsgebouw en vanaf dat moment was de vereniging op vaste tijden bereikbaar. Dit was niet alleen een stimulans voor de naamsbekendheid van de vereniging, maar ook een stukje professionalisering.²⁰⁷

Professionalisering is volgens Nelleke Huisman vanaf de jaren negentig tot nu constant een

²⁰⁴ Bant, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

²⁰⁵ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

²⁰⁶ Nobel, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

²⁰⁷ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

thema geweest binnen de vereniging. Hoe kunnen we aansluiten bij het publiek? Hoe kunnen we zorgen dat we voor het publiek toegankelijk zijn? Deze professionaliteit is volgens haar ook een groot verschil met het Westfries Genootschap. 'Als je kijkt naar bijvoorbeeld de website, de nieuwsbrief, de stadswandelingen die worden georganiseerd. Dit gebeurt allemaal door vrijwilligers. In dat opzicht vind ik het wel een verschil. Ik vind het ook op een één of andere manier een cultuurverschil, misschien tussen de stad en het platteland.'²⁰⁸ Vereniging Oud Hoorn is drie jaar geleden, naar aanleiding van hun 100-jarig bestaan, begonnen met het opstellen van een toekomstvisie. Er werd een projectgroep opgericht, met onder andere Anja Morit en Nelleke Huisman. Er werd kritisch gekeken naar de toenmalige organisatie-inrichting en in hoeverre deze voldoet aan de eigentijdse eisen. Hoe kan de organisatie professionaliseren? In het oude organisatiemodel was er veel afstand tussen de verschillende werkgroepen en het bestuur, maar met de nieuwe structuur wordt die afstand kleiner.²⁰⁹

Deze nieuwe organisatie-inrichting is gebaseerd op de rollen die Vereniging Oud Hoorn inneemt. 'We zijn rentmeester, als beschermheer van het monumentaal erfgoed, het historisch erfgoed. We zijn chroniqueur, we willen de verhalen bewaren. We zijn ook voor het informatie opslaan (...) en we zijn ambassadeur.'²¹⁰ Deze vier rollen komen terug in de organisatie: preservatie, informatie, educatie en representatie in andere nevenorganisaties. De verschillende werkgroepen worden onder deze vier onderwerpen geschaard en uit iedere tak wordt een evenredig aantal bestuursleden gekozen. 'Hiermee wordt duidelijkheid gecreëerd en je creëert er rust mee in je organisatie. De aanspreekpunten worden duidelijk.'²¹¹ De vereniging probeert hiermee beter aan te sluiten bij de wensen van het publiek. Deze publieksgerichte ontwikkeling binnen de vereniging wordt ook door Ribbens aangemerkt als onderdeel van de professionalisering van de historische cultuur.

Ook (bij)scholing wordt genoemd door Ribbens als een belangrijk thema binnen de professionalisering. Bestuurslid Anja Morit is verantwoordelijk voor de gidsenopleiding binnen Vereniging Oud Hoorn. Als leden gids willen worden, dan moeten zij eerst een korte gidsenopleiding volgen. Deze opleiding wordt samengesteld en gedoceerd door Morit. Er worden op dit moment geen criteria gesteld aan de gidsen. Door de sterke vergrijzing binnen de gidsengroep moest de vereniging een noodsprong maken. Iedere geïnteresseerde was welkom om de gidsenopleiding te doen; er werd geen selectie gemaakt. Op dit moment is Morit bezig met een nieuwe cursus over de geschiedenis van Hoorn. Uiteindelijk wil ze de oude gidsenopleiding stoppen en gidsen selecteren uit de mensen die geslaagd zijn voor de cursus 'Geschiedenis van Hoorn'. 'Dan draaien we de rollen om, dan is het niet oh ik meld me aan als gids, en als ik een groepje heb dan ga ik ze opleiden, nee. Mensen volgen een

²⁰⁸ Huisman, persoonlijk interview, 10 oktober 2019.

²⁰⁹ A. Morit, persoonlijk interview, 7 oktober 2019.

²¹⁰ Morit, persoonlijk interview, 7 oktober 2019.

²¹¹ Morit, persoonlijk interview, 7 oktober 2019.

cursus, ze betalen daar voor, en dan kan ik kijken he wie zouden we geschikt vinden als gids.’²¹²

Bestuursleden Jan Floris en Ron Dol vertelden tijdens het kennismakingsgesprek dat Vereniging Oud Hoorn op het gebied van scholing sterk is geprofessionaliseerd. Voor de invoering van de gidsenopleiding bestonden de rondleidingen van veel gidsen uit persoonlijke verhalen over inwoners uit de stad. Deze verhalen werden vaak uit nostalgie verteld. Met de invoering van de gidsenopleiding is de kwaliteit van de rondleidingen volgens Floris en Dol omhoog gegaan. Gidsen moeten tegenwoordig voldoende historische kennis hebben en de vaardigheden om het verhaal goed over te brengen. Volgens Morit vallen de mensen die deze competenties niet hebben, automatisch af. ‘Die kunnen niet anderhalf uur een groepje mensen aan zich binden.’²¹³ Vooral de historische kennis vormt volgens Floris en Dol een belangrijk verschil met de gidsen vanuit de VVV. De rondleidingen van Vereniging Oud Hoorn zijn niet alleen ter vermaak. De gidsen proberen de inwoners van Hoorn ook wat kennis bij te brengen over de stad waar ze wonen.

Ook het Westfries Genootschap is bezig met professionaliseren. In het beleidsplan voor 2019-2023 staan de belangrijkste aandachtspunten voor de komende jaren beschreven. Naast het versterken van de achterban en het organiseren van activiteiten voor leden en niet-leden, wil het genootschap de komende jaren de samenwerking met verwante organisaties verder uitbouwen. Door de kennis en ervaring van verschillende organisaties te bundelen, kan het genootschap gezamenlijk optreden richting het grote publiek en de overheid. Deze samenwerking betreft onder andere plaatselijke historische verenigingen binnen West-Friesland, archeologische diensten, archiefinstellingen en erfgoedorganisaties, zoals Bond Heemschut. Voorzitter Jan Smit legt uit dat deze samenwerking in het verlengde ligt van de daling van het aantal leden. ‘Het wordt lastiger om deskundigheid aan te trekken. Dan denk ik waarom zou iedereen voor zich aan bepaalde dingen werken, als je belangrijke dingen samen kunt doen. En dan kun je ook meer bereiken.’²¹⁴ Ook samenwerking met verwante organisaties wordt door Ribbens genoemd als een kenmerk van professionalisering.

Volgens Hans Rijswijk is professionalisering op een aantal punten wenselijk, maar het is ook gevaarlijk. De hele geldstroom van de vereniging zou bijvoorbeeld geprofessionaliseerd kunnen worden. ‘Waarmee ik duidelijk niets wil miszeggen van de penningmeesters die aan het roer hebben gestaan, want die hebben het allemaal goed gedaan. Maar het is een geweldige aanslag voor die mensen op hun reilen en zeilen, want het zijn echt zware taken.’²¹⁵ Egbert Ottens maakt zich echter zorgen om de huidige ontwikkeling. ‘Ik ben een verenigingsmens, ik vind het belangrijk dat een

²¹² Morit, persoonlijk interview, 7 oktober 2019.

²¹³ Morit, persoonlijk interview, 7 oktober 2019.

²¹⁴ Smit, persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

²¹⁵ Rijswijk, persoonlijk interview, 9 oktober 2019.

vereniging een vereniging is, dus gedragen wordt door leden.’ Door de professionalisering binnen de vereniging begint Vereniging Oud Hoorn volgens Ottens steeds meer op een onderneming te lijken. Hij vindt het fijn dat de leden op dinsdag en donderdag langs kunnen komen in het verenigingsgebouw om een kopje koffie te doen. ‘Het nieuwe bestuur zegt daar moeten we van af, het moet chique. Ja, natuurlijk, hartstikke prima, maar hou nou dat verenigingskarakter.’²¹⁶ De meeste (bestuurs)leden zien de relevantie van professionalisering, maar binnen een vereniging kent dit ook zijn grenzen.

²¹⁶ Ottens, persoonlijk interview, 22 oktober 2019.

Conclusie

Op basis van mijn onderzoek, een case study naar de veranderende historische cultuur binnen twee West-Friese historische verenigingen, zijn een aantal conclusies te trekken. Historische verenigingen vormen in West-Friesland een belangrijk deel van het historische landschap. De ontwikkeling van Vereniging Oud Hoorn en het West-Fries Genootschap in de 20ste en 21ste eeuw blijkt de algemene ontwikkeling van historische verenigingen in Nederland, die uit de literatuur naar voren komt, te bevestigen. Vereniging Oud Hoorn is opgericht met het doel om het monumentale centrum van Hoorn te beschermen. Het is een burgerinitiatief dat is ontstaan uit de zorg over het behoud van monumenten in de stad Hoorn.

Het Westfries Genootschap is rond dezelfde periode opgericht en heeft zich het behoud van de cultuurhistorie van de regio West-Friesland ten doel gesteld. Deze organisatie toont veel gelijkenissen met heemkundige verenigingen die in die periode zijn opgericht. Door de popularisering van historische verenigingen vanaf de jaren '60 en '70 zijn veel van hen zich vanaf die tijd meer gaan richten op ledenactiviteiten. Ook de twee West-Friese verenigingen blijken eenzelfde ontwikkeling doorgemaakt te hebben en zijn hierdoor, voor wat betreft hun huidige doelstellingen, dicht bij elkaar komen te liggen. Het onderzoek bevestigt aldus het beeld van de ontwikkeling die verenigingen hebben doorgemaakt, welk in de literatuur naar voren komt.

Uit het onderzoek blijkt voorts dat identiteit een grote rol speelt binnen historische verenigingen. De leden van Vereniging Oud Hoorn voelen zich sterk verbonden met de stad Hoorn, haar verhalen en haar monumenten. Deze verhalen en monumenten vormen een belangrijk onderdeel van de stedelijke identiteit. Deze stedelijke identiteit heeft invloed op de keuzes en afwegingen die binnen de vereniging gemaakt worden. Het Westfries Genootschap is toentertijd opgericht om de West-Friese identiteit te behouden. Uit de doelstellingen, activiteiten en publicaties blijkt dat de vereniging zich momenteel nog steeds sterk identificeert met de Westfriese identiteit. Bij het Westfries Genootschap speelt identiteit dus bij uitstek een rol.

Tegelijkertijd heeft het Westfries Genootschap te maken met een dalend ledenaantal. Deze ontwikkeling zien we ook bij sportclubs en politieke partijen. Veel Nederlanders binden zich niet meer aan een vereniging of club, maar geven de voorkeur aan individuele en vrijblijvende activiteiten. Daarnaast blijkt uit de literatuur dat regionalisme een rol speelt bij de identiteit. Het dorp of de stad wordt belangrijker dan de provincie of gemeente. Inwoners van Hoorn hebben een sterkere band met Hoorn als stad dan met West-Friesland als grotere regio. De West-Friese identiteit valt hierdoor uiteen in verschillende lokale identiteiten voor diverse dorpen en steden. De regionale West-Friese identiteit speelt bij het Westfries Genootschap juist een grote rol. Uit het onderzoek blijkt een sterke daling van het aantal leden van het genootschap in de afgelopen jaren, onder een gelijkblijvend aantal leden van

Oud Hoorn. Ook hier wordt steun voor de theorie van regionalisme gevonden in de case study.

Er wordt al enige tijd een debat gevoerd over de rol van de amateur en de professional binnen de historische academische wereld. Er bestaat volgens de theorie immers een kloof tussen amateurhistorici en vakhistorici. Uit mijn onderzoek blijkt dat dit debat in de praktijk niet relevant is. De verschillen tussen professional en amateur zijn binnen een historische vereniging moeilijk te duiden. Er wordt wel gesproken over vrijwilligers met of zonder een professionele achtergrond. Het onderscheid tussen deze twee groepen zou zichtbaar kunnen zijn in de functies die vrijwilligers bekleden binnen de desbetreffende vereniging. Vrijwilligers met een professionele achtergrond zullen bijvoorbeeld eerder geneigd zijn om specifieke functies op zich te nemen die bij die achtergrond past en worden hier ook eerder voor gevraagd. Het onderscheid heeft voor de historische verenigingen echter weinig relevantie.

Professionalisering staat bij beide verenigingen wel op de agenda. Vereniging Oud Hoorn heeft met de commissie toekomstvisie al een duidelijk beeld geschetst van de toekomstplannen van de vereniging. Door de structuur van de werkgroepen opnieuw in te delen en een missie en visie te formuleren, probeert het bestuur de vereniging te professionaliseren. Daarnaast heeft de vereniging geïnvesteerd in een gidsopleiding, waardoor de rondleidingen op meer historische kennis zijn gebaseerd. Ook het Westfries Genootschap heeft in het beleidsplan 2019-2023 een aantal aandachtspunten geformuleerd. Zo probeert de vereniging in de komende jaren het samenwerkingsverband tussen alle lokale historische verenigingen in West-Friesland verder vorm te geven.

In dit onderzoek is steun gevonden voor de theorie van Ribbens over de veranderende historische cultuur. Hoewel het identiteitsvormende karakter van de West-Friese verenigingen niet afneemt, is er wel sprake van een veranderende historische cultuur. Identiteit speelt bij de verenigingen een grote rol, echter door een versterkt regionalisme hebben steeds minder mensen een band met de West-Friese identiteit. Dit zou een oorzaak kunnen zijn van het dalende ledenaantal van het Westfries Genootschap, onder een gelijkblijvend ledenaantal van Oud Hoorn.

Daarnaast worden er binnen de verenigingen andere thema's en invalshoeken gezocht en verandert de vorm waarin de geschiedenis gepresenteerd wordt. Het Westfries Genootschap investeert bijvoorbeeld in historische weblezingen en Vereniging Oud Hoorn geeft speciale rondleidingen met acteurs. Van zowel de scholing van leden als het versterken van samenwerkingsverbanden wordt door de verenigingen gebruik gemaakt. Hiermee wordt bevestiging gevonden voor de theorie van Ribbens voor wat betreft het thema professionalisering. Derhalve kan als antwoord op mijn onderzoeksvraag de conclusie getrokken worden dat de historische cultuur binnen de West-Friese verenigingen tijdens hun bestaan sterk veranderd is, waarmee steun voor de bestaande historische theorie van onder andere Ribbens gevonden is.

Voor dit onderzoek heb ik mij specifiek gericht op Vereniging Oud Hoorn en het Westfries Genootschap. Het betreft hier een case study met een beperkt onderzoeksgebied. Om een goed beeld te krijgen van de veranderende historische cultuur binnen historische verenigingen in West-Friesland, zouden ook andere lokale historische verenigingen in West-Friesland onderzocht moeten worden. Voorts is er voor dit onderzoek geen gebruik gemaakt van kwantitatief onderzoek naar de opvattingen en beleving van leden. Dit zou een verdere uitdieping van de theorie mogelijk maken. Voor een goed begrip wordt verder onderzoek naar de historische cultuur derhalve sterk aangeraden.

Bibliografie

Mondelinge bronnen:

- Bant, K., persoonlijk interview, 8 oktober.
- Heus, S. de, persoonlijk interview, 14 oktober 2019.
- Huisman, N., persoonlijk interview, 10 oktober 2019.
- Morit, A., persoonlijk interview, 7 oktober 2019.
- Nobel, V.J., persoonlijk interview, 9 oktober 2019.
- Ottens, E., persoonlijk interview, 22 oktober 2019.
- Rijswijk, H., persoonlijk interview, 9 oktober 2019.
- Smit, J., persoonlijk interview, 8 oktober 2019.

Literatuur:

- Becker, C., 'Everyman His Own Historian', *The American Historical Review* 37 (1932) 221-236.
- Beukers, E., C. van Zijl e.a., *Geschiedenis van de Zaanstreek* (Zwolle 2012).
- Bruin, C., *Kleefsche en Zuid-Hollandsche arkadia* (Amsterdam 1716) 151-152.
- Cornips, L. en I.L. Stengs, 'Regionale identiteit: het belang van het lokale voor de beleving van wie we zijn', *Idee: wetenschappelijk tijdschrift D'66* 5 (2010) 10-13.
- Cruyningen, P. van, 'A Cat with Nine Lives' in: *Tijdschrift voor sociale en economische geschiedenis* 2 (2014) 131-152.
- Doedens, A. e.a., *De strijd om het bestaan. Bijdragen tot de lokale geschiedenis van Nederland in de eerste helft van de negentiende eeuw* (Diemen 1983).
- Dorsman, L., E. Jonker en K. Ribbens, *Het zoet en het zuur. Geschiedenis in Nederland* (Amsterdam 2000).
- Dorsman, L., 'Regionale geschiedenis in vergelijkend perspectief', *Theoretische geschiedenis* 23 (1996) 346-360.
- Duijvendak, M., 'Ligamenten van de staat? Over regionale identiteit en de taaiheid van de provincie', *BMGN - Low Countries Historical Review* 123 (2008) 342-353.
- Duijvendak, M., *Wijde horizon, scherpe blik. Regionale geschiedenis en Noord-Nederland, over rurale problematiek, sociale wetenschap en geschiedschrijving* (Groningen 2002).
- Ende, W. van der, 'De historische kring – laveren tussen heden en verleden' in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 56-70.

- Flooren, M., 'Verbindend verleden. De betekenis van cultureel erfgoed (h)erkend', *MMNieuws* 2 (2011) 4-6.
- Frijhoff, W., 'Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning', *Bijdragen en mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden* 107 (1992) 614-634.
- Gouw, J.L. van der, 'De geschiedenis en de amateur' in: *Verslag van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten van Zuid-Holland over 1969* (Den Haag 1970).
- Grever, M. en K. Ribbens, *Nationale identiteit en meervoudig verleden* (Amsterdam 2007).
- Holle, G., *Hoorn voor den prins. Oorspronkelijk verhaal uit het begin van den 80-jarigen oorlog* (Amsterdam 1924) 1.
- IJsselstein, M., 'Feiten, verhalen, beelden en het grotere geheel. Een beknopte historiografie van de Hollandse dorpsgeschiedenis', *Holland. Historisch tijdschrift* 2 (2015) 52-59.
- Jacobs, I. en K. Ribbens, *Geschiedenis is van iedereen. Uitgevonden tradities, hergebruikt verleden* (Utrecht 2001).
- Joyner, C.W., *Shared Traditions: Southern History and Folk Culture*, (Urbana 1999).
- Knegt, R. de, *Johan Christiaan Kerkmeijer (1875-1956). Een vastberaden blik op schoonheid* (Hoorn 2012).
- Kramer, L. en S. Maza, *A companion to Western Historical Thought* (Oxford 2002).
- Künzel, R., 'Mondelinge overlevering in verhalende bronnen uit middeleeuws Europa' in: M. Mostert (red.), *Communicatie in de middeleeuwen. Studies over de verschriftelijking van de middeleeuwse cultuur* (Hilversum 1995).
- Laarse, R. van der, 'Erfgoed en de constructie van vroeger', in: R. van der Laarse (ed.), *Bezeten van vroeger. Erfgoed, identiteit en musealisering* (Amsterdam 2005) 1-28.
- Michielse, H., E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004).
- Nijs, T. de, 'Een geschiedenis van Holland. Inleiding', in: T. de Nijs en E. Beukers (ed.), *Geschiedenis van Holland I* (Hilversum 2002) 9-11.
- Nobel, A., *Besturen op het Hollandse platteland. Cromstrijen 1550-1780* (Leiden 2012).
- Nobel, A., 'Denk aan de consument, die aap-noot-mies van de geschiedenis wil leren', in: *Holland, Historisch tijdschrift* 50 (2018) 4-14.
- Ribbens, K., *Een eigentijds verleden. Alledaagse historische cultuur in Nederland 1945-2000* (Hilversum 2002).
- Ribbens, K., 'Historische cultuur in veranderend perspectief' in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 31-52.

- Schutte, G., 'Lokale geschiedenis: lering en vermaak', in: H. Michielse, E. de Paepe, G. Schutte, *Lokale geschiedenis tussen lering en vermaak* (Hilversum 2004) 9-26.
- Tosh, J., *The Pursuit of History* (Londen en New York 2013).
- Trevor-Roper, H., 'The Invention of Tradition: The Highland Tradition of Scotland', in: E. Hobsbawm en T. Ranger, *The Invention of Tradition* (Cambridge 2003) 15-42.
- Verbaan, E., *De woonplaats van de faam. Grondslagen van de stadsbeschrijving in de zeventiende-eeuwse Republiek* (Hilversum 2011).
- Zoon, L. ed., *Broek en Waterland. Regionale samenwerking en conflicten 1282-1811* (Hilversum 2019).

Gedrukte bronnen:

- Abeling J. en M. Kat, 'Nostalgie in clubverband', *NRC-Handelsblad*, 14-9-1995.
- Abercrombie-Schoorl, T., 'Van de voorzitter', *Historisch Purmerend* 47 (2018) 2.
- Balen Blanken, G.C. van, 'Op je stoel door West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1935) 227-247.
- Baltus, J.M., 'n Nieuw blad voor Oud-Hoorn', *Oud Hoorn* 1 (1979) 1-2.
- Boer, H. de, 'Een oud testament uit den jare 1629', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1926) 112-114.
- Brouwer, D., 'Hoe het vier eeuwen geleden gesteld was in West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1933) 121-128.
- Brouwer, D., 'West-Friesland in de middeleeuwen', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1932) 93-97.
- Cordfunke, E., 'Reactie op artikel over de Mariakapel', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (2017) 102-103.
- Heijman, H., *Heemkunde in Noord-Brabant* (Den Bosch 1941).
- Kila, J.D., 'Oud naast nieuw. 75 jaar Historische Vereniging Alkmaar' *Oud Alkmaar* 3 (2000) 3-5.
- Koster, F., *Wat is heemkunde? Een algemene oriëntatie ter beleving van ons eigen land* (Amsterdam 1941).
- Koopman, P., 'Jaarverslag 2018 van de penningmeester', *West-Friesland Oud & Nieuw* (2019) 188-189.
- Lampen, W., 'Jerusalemvaarders uit West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1939) 99-102.
- Lunteren, H. van, '75 jaar Oud Hoorn: gefeliciteerd!', *Oud Hoorn* 1 (1992) 84-85.

- Nobel, G., 'Voorwoord', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 29-32.
- Onstenk, J., 'Nabij verleden: '40-'45', *Oud Hoorn* 2 (1983) 45-46.
- Ottens, E., 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 1 (2009) 2.
- Ottens, E., 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 3 (2011) 114
- Ottens, E., 'Voorwoord', *Oud Hoorn* 4 (2011) 170.
- Porte, W., 'Ongeveer vijf en dertig jaar geleden in een Westfries dorpje', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 191-197.
- Redactie Oud-Rhenen 'De Historische Vereniging 80 jaar', *Oud Rhenen* 3 (1987) 2-3.
- Reydon, H., *Wat is heemkunde* (Den Bosch 1941).
- Roselaar, J., 'Een episode uit het verzet in West-Friesland', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 157-168.
- Roselaar, J., 'Een Westfriesse bruiloft', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1949) 182-190.
- Roselaar, J., 'Honger', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 70-88.
- Roukens, W., *Ons Limburgsch Heem: richtlijnen bij de beoefening der heemkunde* (Lutterade 1941).
- Ruijterman, K., 'Het Historisch Genootschap 'Oud-Westfriesland' in zijn 1^e lustrum', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1930) 13-21.
- Schuitemaker Cz., J., 'Eenige Westfriesche woorden, zegswijzen en spreekwoorden.', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1926) 14-19.
- Schuurman, P., 'West-Friesland's dijken uit het verleden', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1926) 81-93.
- Smit, J., 'Woord vooraf', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (2015) 5.
- Spruit, R., 'Jan Pieterszoon Coen; dagen en daden in dienst van de V.O.C', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1987) 148-152.
- Vlam, C.C., 'Hoornse organisten en klokkenisten van het midden van de vijftiende tot het einde van de achttiende eeuw', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1954) 65-71.
- Walda, M., 'Ach, Hoorn is niet meer wat Hoorn eenmaal was', *Oud Hoorn* 3 (2018) 126-131.
- Wilkeshuis, C., *Wat is heemkunde? wat bedoelt ze? hoe past men haar toe in en buiten de school?* (Amsterdam 1941).
- Wortel, P.H., 'Verslag over het jaar '47', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1949) 31-42.
- Zack, F., 'Palmboomdivisie geadopteerd', *Oud Hoorn* 1 (2016) 22-25.
- Zwaagdijk, M., 'Een jeugdherinnering met een luguber slot', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1946) 110-113.
- 'Het erfdeel van Peet Merai', *West-Friesland 'Oud en Nieuw'* (1928) 11-59.
- 'Namens de redactie', *Oud Hoorn* 1 (1979) 2-3.

- 'Wat is Hoorn (nog) mooi', *Oud Hoorn* 1 (1981) 16.

Websites:

- Aalst, J.W. van, 'Metadata', 1 januari 2019, website Gemeentenatlas, <https://www.gemeentenatlas.nl/> (25-11-2019).
- Houtzager, H., 'Historische verenigingen in de provincie Noord-Holland', website Genlink. Wortels voor uw stamboom, <http://www.genlink.nl/verenigingen/12-noord-holland-historische-vereniging-a-f.php> (16-7-2019).
- Kiliaan, C., 'Beschrijvinghe van alle de Nederlanden', website digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren, https://www.dbnl.org/tekst/guic001besc01_01/ (8-11-2019).
- Lieshout, P., 'Jaarrekening 2018 en begroting 2019', 25 februari 2019, website Oud Hoorn, https://www.oudhoorn.nl/vereniging/jaarverslagen/Financieel_overzicht_2018_Vereniging_Oud_Hoorn.pdf (8-11-2019).
- Room, H.J., 'Overzicht van den loop der bevolking van de gemeente Hoorn', 1931, website Vereniging Oud Hoorn, https://www.oudhoorn.nl/bibliotheek/digitaal/kroniek_van_hoorn_1850-1931/kroniek_van_hoorn_1850-1931_011.php (31 oktober 2019).
- 'Aantal inwoners per jaar', 30-10-2019, website Alle Cijfers, <https://allecijfers.nl/gemeente/hoorn/> (31 oktober 2019).
- 'Activiteiten', website Westfries Genootschap, https://www.westfriesgenootschap.nl/genootschap/genootschap_activiteiten.php (12-11-2019).
- 'Doelstellingen', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/index.php> (11- 4 - 2019).
- 'Educatie', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/werkgroepen/educatie.php> (8-11-2019).
- 'Het Westfriesse Karakter', website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/noord-holland/west-friesland/het-westfriesse-karakter> (25-11-2019).
- 'Historie', website Westfries Genootschap, https://www.westfriesgenootschap.nl/genootschap/over_ons/genootschap_historie.php (25-11-2019).
- 'Holle, Geert (1866-1936)', website Westfries Genootschap, https://westfriesgenootschap.nl/geschiedschrijving/biografie/biografie_geert_holle.php (25-06-2019).

- 'Hoorn, Stad van de Gouden Eeuw', website citymarketing Hoorn, <https://www.ikhouvanhoorn.nl/goudeneeuw/> (25-11-2019).
- 'Regiocanons', website Canon van Nederland, <https://www.entoen.nu/nl/regiocanons> (25-11-2019).
- 'Stichting', website Historische Kring Ursem, <https://www.historischekringursem.nl/index.php/stichting/> (18-6-2019).
- 'Vereniging', website Historische Vereniging Enkhuizen, <https://www.oudenhuizen.nl/geschiedenis> (11-11-2019).
- 'Welkom in de Gouden Eeuw', website Westfriesmuseum, <https://wfm.nl/> (25-11-2019).
- 'Westfrieslanddag in de Spartahal in Schagen', website Westfries Genootschap, <https://www.westfriesgenootschap.nl/westfrieslanddag/> (8-11-2019).
- 'Werkgroep Hoorn, huizen, straten, mensen', website Vereniging Oud Hoorn, <https://www.oudhoorn.nl/werkgroepen/hhsm/index.php> (12-11-2019).
- 'Wie zijn we', website Westfries Genootschap, <https://www.westfriesgenootschap.nl/> (11-4-2019).